

TARSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

Kiadja a Vajdasági Magyar Kulturszövetség

MEGJELENIK HAVONTA

Szerkeszti: a szerkesztő bizottság

Felélős szerkesztő: Dr. Steinfeld Sándor

Szerkesztőség: Noviszád, Gen. Staljina u. 16 I. Telefon: 25-85

Kiadóhivatal: Szubotica, Zmaj Jovin tér 3

Telefon: Szubotica 513

Előfizetési díj: Egy évre 90 dinár, fél évre 50 dinár,
egyes szám ára 9 dinár

Postatakarékszám 79118, — Lapzárta minden hónap 10-én.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza

A HID könyvkiadóvállalat

KIADVANYAI:

	Ára	25.-	Din
<i>Szabadságdalok</i> II. kiadás			
<i>Csillagok csillaga</i> versek szavalókórusokhoz	30.-		"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> (Második füzet)	15.-		"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> (Harmadik füzet)	15.-		"
<i>Szerb-Magyar szótár</i>	50.-		"
<i>Magyar-Szerb szótár</i>	35.-		"
Gorkij Maxim: <i>Igy tanultam én</i>	5.-		"
Uljanov: <i>Lenin gyermekhora</i>	10.-		"
Tung Pi-Vu: <i>Mi történik Kinában?</i>	9.-		"
<i>Munkásegyletem</i> II. füzet	2.-		"
<i>Munkásegyletem</i> III. füzet	2.-		"
Lenin: <i>A szakszervezetekről</i>	5.-		"
Nikolyszki és Jakovlyev: <i>Miért beszélnek az emberek különféle nyelven</i>	10.-		"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> (IV., V. füzet)	6.-		"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> (VI. füzet)	9.-		"
Lenin: <i>Az államról</i>	4.-		"
Olajos Mihály: <i>Parasztkérdés</i>	5.-		"
Voroncov: <i>Volt-e kezdete és lesz-e vége a világnak</i>	5.-		"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> VII. füzet	6.-		"
Platonov: <i>Az elvarázsolt ház</i>	10.-		"
Kaszily: <i>A kis tengerész</i>	12.-		"
Fominov: <i>A nemzetiségi kérdés</i>	5.-		"

MEGRENDELHETŐ: **HID**

SZUBOTICA, November 29 tér 3.

LENIN
(1870 IV. 22 — 1924 I. 21)

KULTÚRPROGRAMMUNK

írta: A. K. Zsigmond

A Vajdasági Magyar Kultúrszövetség nemrég megtartott közgyűlése szánadás volt egy év munkájáról: de annál sokkal több is. Az ülés s az ott elhangzottak határkövet jelentenek népünk kultúr-munkájában és kiszélesítik előttünk az egész látóhatárt. Itt közreadjuk »Kultúrprogrammunk«-at, hogy irányt adjunk s utat mutassunk minden kultúrközösség és kultúr munkás számára a jövőben; ezt követően ismertetjük majd a történelmi jelentőségű közgyűlés egész anyagát, hogy mint iránytű minden egyesület s minden olvasó asztalán ott legyen.

A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban minden hatalom a néptől ered és a népet illeti meg. Nemcsak a politikai és gazdasági hatalom, hanem a szellemi is. Ezt azt jelenti, hogy *a szellem birodalmában is a dolgozó nép jutott hatalomra és ezt a hatalmat nem adja ki kezéből.* A népuralommal a dolgozó nép kultúrája került felül. A népuralom a szellem birodalmában azt jelenti, hogy a kultúra alanyává és tárgyává tesszük az egész dolgozó népet. Szorosan összefügg a szellemi népuralommal a politikai és gazdasági is. Elyben ugyanis nyitva állt a szellem birodalma a dolgozó nép előtt eddig is, de hiányoztak hozzá az anyagi, tehát gazdasági és politikai előfeltételek. A népuralom megadja a szellemi élet gazdasági előfeltételeit a dolgozó nép életszínvonalának általános emelésével, ezután erre építi a népi művelődés széles alapjait: népiszkolát, sajtót, könyvtárt, színházat, mindenki számára lehetővé téve a kultúra művelését és áldásaiban való részesedést is.

Ezt köszönhetjük a népfőlszabadító harcnak és lánglelkű vezetőjének, Titó marsallnak.

A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban alkotmányunk szerint a nemzetiségek kulturális fejlődésének és szabad nyelvhasználatuk jogát és védelmét élvezik. Nemcsak, mint fentebb mondtuk, a nép minden dolgozó rétege, *de a népek, a nemzetiségek is teljes egészükben jogaikhoz jutnak a népi életben, tehát a szellemi életben is teljes szabadságot élveznek.* A nemzetiségi kulturák fejlődéséhez és az anyanyelv használatához azonban nemcsak védelmet ad a nép állam. Ennél sokkal többet tesz: anyagi előfeltételeit is megadja. A népuralom, amikor a dolgozó népet a szellem birodalmának ha'omhordozó'ává teszi, a nemzetiségeket is birtokba helyezi kulturájuk és szellemi életük terén. A nemzetiségi kultúr munka célja ezek szerint: az anyanyelvi és nemzetiségi kultúrában biztosítani a dolgozó nép uralmát és fejlődését. Ezen alapon szerveződtek Vajdaságban is a különböző nemzetiségi kulturák irányítószervei: Srpska Matica, Hrvatska Kulturna Zajednica, Vajdasági Magyar Kultúrszövetség, Szlovacska Matica, román Kul'urszövetség, Ruszin Matica. Ezek a szövetségek az alkotmányban biztosított szabad nemzetiségi kultúra irányítószervei. Ezeknek a szövetségeknek célja a népuralom által biztosított népi szellemi emelkedés eszközeinek és lehetőségeinek alkalmazása sajtó tömegesítésénél. A tartalom egy — a dolgozó nép kultúrája, a forma különböző — nemzetiségi nyelv és kifejezési eszközök. *A tartalmat megadja a dolgozók szocialista társadalma, a formát megszabják a nemzetiségi Kultúrszövetségek.*

A nemzetiségi kérdés ilyen következetes megoldását köszönhetjük a marx-leninista elméletnek és az azt végrehajtó Kommunista Pártnak.

A népi szabadság és alkotmányadta jog alapján szervezkedett *Vajdasági Magyar Kultúrszövetség célja tehát a népi állam védelme és szigetsége mellett magyarul, magyarok között megszilárdítani és kiszélesíteni a népi szabadság harca nagy vívmányait: a népuralmat, a népek testvériségét, a népek szocialista versenyét, mind gazdasági, mind szellemi téren.* A Magyar Kultúrszövetség a népi kultúra irányítója magyaroknak magyarul. Munkája: a népuralom-adta lehetőségeket és szabadságot felhasználni népünk emelkedésére, egész népünk előrehaladására. Mozgósítani — dolgozó népünket, hogy mint a népiállam gazdasági és politikai kulcspontjain, foglalja el helyét a szellemi kulcspontjain is. A vajdasági magyar Kultúrszövetség programja tehát a dolgozó magyar nép egészét a szellemi élet birtokosává tenni. Hogy saját nyelvén, saját kifejezési eszközeivel, saját művelődési formáival az emberi szellem és haladás szabad birodalmába léphessen.

Erre ad nekünk lehetőséget népiállamunk alkotmánya, a világ második legdemokratikusabb alkotmánya.

Ennek a programnak a megvalósítása vár a Vajdasági Magyar Kultúrszövetségre.

Egész népünk szellemi haladásának célja olyan alapvető kulturális munkát feltételez, amely a tömegeket szellemi téren mozgósítja. Talpára állítani a kulturmunkát, nem magas szellemi csúcsonak légvárát építeni, hanem a szellem birodalmában mindenkinek kiinduló pontot biztosítani: ez a feladatunk. *A szellemi élet elemeit kell legelsősorban minden magyar számára biztosítanunk. Tudjon olvasni-írni minden magyar, váljon minden magyar újságolvasóvá, iskolázottá.* A régi Jugoszláviában a szellemi élet csúcsszervezete 8—10 író és művész önmagába visszaterő kis szellemi köre volt — a Kultúrszövetség és annak tanácsa a széles népi művelődés szervezői. Öröndetes jelei mutatkoznak annak, hogy a Szövetség és a nemzetiségi kulturmunka ilyen megfogalmazása nagy és gyors eredményeket ad. A Szövetség múltévi beszámolójából hallottuk, hogy habár Vajdaság nem termelt új nagy költőket, írókat, szellemi vezetőket a szabadság két esztendeje alatt — de 60.000 példányban jelennek meg lapjaink s háromszor annyian olvasnak újságot, mint valaha, — de népünk tudósítóinak százai jelentkeznek, akik azelőtt írószerszámot sohasem vettek a kezükbe, — de 40.000 magyar gyermek jár iskolába, ami még sohasem volt Vajdaságban, — de novella-pályázatainkra nem négy-öt írás, hanem 34 munkás- és paraszt-írás futott be, — de Népszínházunk a népi tehetségek tucatjait emeli fel. Mindez azt mutatja, hogy népiállamunk szellemi téren is szilárdul és szélesedik. És ez a célja a nemzetiségi kulturmunkának: Szövetségünknek, a Tanácsnak és kulturegyesületeinknek.

Ebben jelöltük s jelöljük meg Szövetségünk és Kulturegyesületeink további feladatait és programját is, amikor most áttérünk a kulturmunka különböző eszközeinek és formáinak konkrét megfogalmazására.

FŐFELADATUNK: AZ IRÁSTUDÁS KISZÉLESÍTÉSE

Szövetségünk, Tanácsunk és Kulturegyesületeink, valamint minden kulturmunkásnak legelső feladata ma a népművelés alapjának lefektetése: az írástudás kiszélesítése. Feladatunkat egy kicsit élesen megfogalmazva azt mondhatnánk, hogy a legjobb versnél és novellánál többet jelent ma számunkra egy magyar ember írástudóvá tétele. Kellenek a versek, novellák, regények, de ezeknek közvetett célja is az írástudás szélesítése legyen. A vajdasági magyarság kulturprogrammjának legelső

célkitűzése népünk írástudása, legelső eredménye is az legyen. S **hogy** beszámolóinkban itt nem mutathattunk fel sikereket, csak azt bizonyítja, hogy alapvető célkitűzésünknek mennyire nem feleltünk meg ezidáig. **Szövetségünk legelső feladata tehát a magyarság írástudásának emelése.** Nem tudjuk még hány analfabétánk van, ezt fel kell mérnünk, hogy föladatunkkal tisztában jöjjünk és megszervezhessük munkánkat. Szövetségünk az első lépést ezen a téren írástudási versenyyel tette: **A vajdasági Magyar Kultúrszövetség írástudási versenyére való mozgósítás legyen kultúrköreink és kultúrmunkásaink legelső feladata.** Ehhez irányító, szervező, összpontosító munkát a Szövetségnek kell nyújtania. Minden kultúrkörnek kötelessége rendszeres jelentést tenni az írástudási verseny állásáról, hogy például adjon vagy megfelelő segítséget kaphasson a közönségtől, ha erre szüksége van. Mondjuk el a jelentésekben, hogy a néphatóságokkal karöltve felmértük-e feladatunkat, tisztában vagyunk-e hányan vannak írástudatlanok s megszerveztük-e a csoportos és az egyéni oktatást. Mutasson fel minden Kultúrkör kezdeményezést jelleményességet ebben a nagy harcban és versenyben és közölje munkamódszereit és sikereit a nyilvánossággal, hogy tapasztalataikat mások is felhasználhassák. Hívják ki egymást versenyre kultúrköreink. Támaszkodjunk munkánkban a néphatóságokra, népi szervezeteinkre, népi sajtóinkra, hogy egész általános, nagy népi mozgalom váljon belőle. **Az írástudási verseny a vajdasági magyarság legnagyobb kultúrmozgalma.**

AKIK KIMARADTAK A GONDOLAT VILÁGÁBÓL

Szövetségünknek, Tanácsunknak és Kultúregyesületeinknek második nagy feladata az alapvető ismeretek szélesítése politikai, gazdasági és szellemi téren. **Az írni-olvasni megtanultak mellett legelső gondunk az, akik habár nem írástudatlanok, mégis eddig kimaradtak a gondolat világából.** Azok, akikkel eddig senki sem foglalkozott, akik eddig akár gazdasági, akár politikai okokból kiszorultak a kultúrkörökből. Népegyetemnek nevezzük, de a megszokottnál sokkal tágasabb, szélesebb fogalom ez. Népegyetem — ez még mindig egy kicsit nagyigényű szó és hasonló nagyigényű fogalmat takar: magasszínvonalú, tudományos előadást értenek alatta, ha népnek szólót is. Itt is le kell szállnunk a lóról: alapvetőt adjunk és sokkal több színyt fektessünk a hozzászólásokra és az előadást követő vitára. Ne egy pár városi kultúrember tartson egymásnak képzettségének megfelelő színvonalú előadást, hanem **dolgozó népünk alapvető ismereteinek gondját szívükön viselő emberek ismertessék az emberi haladás alapvető vonalait, a tudomány, a művészet és a gondolat minden terén.** Itt is feltétlenül néphatóságainkkal, illetve a népbizottságok kultúrtaácsaival működjünk együtt. Miután pedig előadó-káderünk természetesen elég kisszámú, igen lényeges kérdés ezeknek a kádereknek helyes felhasználása és megszervezése. **Népegyetemi központokat kell kiépítenünk, ahonnan kiindulva előadók vagy előadások jutnak el a környező helyekre.** Ilyen központokat kell létesítenünk egyelőre legalább Szabadkán, Noviszádon, Zentán, Topolyán, Zomborban, Becskereken. Mindezen helyeken megvannak ennek a munkának az előfeltételei: előadók, jól szervezett egyesületek. A Szövetség alakítson bizottságot, amely vajdasági méretekben segíti ezt a munkát — különös gonddal azokra a helyekre, ahová ezeknek a központoknak hatósugara nem ér el. **A központok alakítsanak helységükben egy-egy bizottságot, amely kidolgozza az előadásokat,**

megszervezi az előadókat és beosztja a munkát. Sürgős feladat ez: pár héten belül el kell kezdeni ezt a munkát minden központban. A Szövetség tanácsának egyik legelső gondja legyen tervet kidolgozni és az öt központ bizottságaival megbeszélni a népi fölvilágosító munka konkrét tervét. De a falusi kultúregyesületek is keressenek rögtön kapcsolatot vagy egyik központtal vagy közvetlenül a Szövetséggel előadások vagy előadók tárgyában. A jó előadókat be kell osztani, a jó előadásokat sokszorosítani. Ennek a munkának, mint alapvetőnek, feltétlenül el kell kezdődnie a legrövidebb időn belül. Minden előadás tapasztalatait jegyezzük fel s tegyünk róla jelentést a Szövetségnek, hogy az általános tapasztalatok felhasználásával folyhasson az irányító és segítő munka a központból. *Alapvető ismeretterjesztő előadások szervezése a vajdasági magyarság második nagy kultúrmozgalma.*

KÖNYVEK ÉS NÉPKÖNYVTÁRAK

A Szövetség, a Tanács és kultúregyesületeink harmadik nagy feladata, népünk fölvilágosítása és kultúrzsomjának kielégítése, írott betű, könyv útján, népkönyvtárak útján. Amikor egyesületi könyvtárainkról beérkeztek a jelentések, akkor láttuk valójában, hogy milyen óriási űrt hagyott ezen a téren a régi uralom. Leszögezhetjük, hogy a városi könyvtáraktól eltekintve — a mi szempontunkból tulajdonképpen csak Szubotica, Zombor és Petrovárad jön tekintetbe — vidéki könyvtárunk elég van, falusi könyvtáraink egyáltalában nincsenek. Mert nem lehet népkönyvtárnak nevezni azokat a selejtes irodalommal, legtöbbször egyenesen népbetítő és ártó könyvekkel telt öreg gyűjteményeket, amelyekkel a régi uralom próbálta népünket vakká, tehetetlenné, kiszolgáltatottá tenni. *Sürgősen népkönyvtárakat kell szerveznünk és megszeretnünk dolgozó népünkkel az írott betűt, haladó gondolatot.* A legsürgősebb teendőink közé tartozik a meglévő könyvtárak átvizsgálása és kiegészítése a megszállás alatt elkobzott és fölraktározott könyvek egy részéből, tanyai vándorkönyvtárak indítása, falusi és üzemi könyvtárak szervezése. A könyvtárak összeállításához egyik forrásunk a nagyobb városokban összegyűjtött gazdátlan könyvek gyűjteménye. Mivel pedig ez államvagyon — *a minisztérium rövidesen hivatalosan hozzájárul ahhoz, hogy a Magyar Kultúrszövetség rendelkezzen a magán és nyilvános könyvtárainkon kívül bárhol fellelhető magyar könyvek felett népe érdekeinek megfelelően.* Másik forrásunk a Kultúrszövetség kiadványai, amiről alább külön fejezetben beszélünk. Harmadik forrásunk a demokratikus Magyarország kiadványai. *Miután elvben már elintézt nyert, rövidesen megtaláljuk gyakorlati útját is annak, hogy Magyarországról behozzuk mindazokat a kiadványokat, amelyek nálunk is általános érdeklődésre tarthatnak számot.* Cserében mi kiadványainkból és szlávnyelvű anyagból — magyarországi szláv testvéreink számára — adunk könyveket, ami a két ország kulturális kapcsolatainak kimélyítésére is vezet. Erre vonatkozólag a Kultúrszövetség végrehajtó-bizottsága megtette a kezdeményező lépéseket s csak gyakorlati kivitele vár Szövetségünk új vezetőségére. Kultúregyesületeink feladatai a népkönyvtárakkal kapcsolatban a meglévő jó könyvek maximális felhasználása a könyvtár megszervezésével, a könyvek népszerűsítésével — különösen téliidőn földműves népünk körében. Másodszor a helységünkben fellelhető államtulajdonban lévő könyvgyűjtemények sürgős jegyzékbevétele és beküldése a Szövetséghez. (A jegyzéket két példányban kell elküldeni a Szövetség titkárságához, vagy a helyi kultúr tanáccsal egytér-

tesben a vajdasági főbizottság közoktatásügyi osztályához.) Harmadszor Szövetségünk kiadványainak kötelező beszerzése, népszerűsítése és terjesztése. *A könyv szeretetének felébresztése, népünk olvasási és tanulási készségének emelése népkönyvtáraink útján, Vajdasági Kultúr-szövetségünk harmadik nagy népi kultúrmozgalma.*

A dolgozó tömegek kulturájának és ismereteinek emelésében Szövetségünk egy másik feladata a kiadói tevékenység. Beszámolóinkból hallottuk, hogy az anyagi és káderlehetőségei szerint Szövetségünk ennek a feladatnak felelt meg eddig leginkább. Tervszerű kiadványaival és folyóirataival népszerűsítette a haladó gondolatot és szellessítette népünk ismeretkörét. E munkáját népünk kulturális emelkedésének távlati szempontjából nagyobb tervszerűséggel és szélesebb működési alapokkal kell végeznünk. *Legelsősorban ismertetni kell népünkkel Tito marsainak, Kardeljnek és népállamunk többi vezetőinek írásait, mert ők nyitottak utat és lehetőséget népünk fejlődésére és ők szabják meg az irányt egész népuralmunk s benne a jugoszláviai magyarság fejlődése elé is.* Nem kisebb feladat az új népi Jugoszlávia demokratikus magyar nemzedékének nevelése és emelése népi öntudatban és haladó gondolatban. *Pionírjainknak, ifjúságunknak, népi szervezeteinknek és közvetve iskoláinknak is óriási segítséget nyújthatunk jól megválasztott tüzetekkel és könyvekkel.* Másrészt s magyarországi kiadványokért cserébe pesti kiadókkal való megegyezés alapján kiadhatnánk olyan műveket, amelyek Magyarországon is hasznosak lennének. Így például mindkét részről igen hasznoshoz lenne ha ugyan megjelent történelmi könyvünk — az első modern népi szemléletű történelemkönyv magyar nyelven — eljuthatna Magyarországra, ahol a speciális iskolai viszonyok miatt eddig még ilyesmi nem jelenhetett meg. *Kiadványaink tartalmát, nyelvezetét, példányszámát, terjesztésének módját mind megszabja az a demokratikus vezérelv, amelynek egész kultúrunkat át kell hatnia: a legszélesebb néptömegek alapvető kulturális emelése.* Népi szervezeteink és különösen szakiszervezeteink számára is tervszerű kiadói munkát kell végeznünk.

A HID HIVATÁSA

Ezzel kapcsolatban folyóiratunknak, a Hidnak programját is változtatjuk. A HID a régi Vajdaság, a régi Jugoszlávia egyetlen következetes demokratikus hangú folyóirata volt. Mély gyökerei vannak Vajdaságban és számunkra a demokratikus folytatólagosságot jelenti. De csak addig, amíg megtartja legközvetlenebb kapcsolatait néptömegeinkkel. Amíg népünk élén jár mint élenjáró elméleti folyóirat. Amíg beleilleszkedik népünk mai helyzetébe és a jövő távlatával ugyan, de nem elszakadva népünk fejlődési fokától, megmarad konkrét feladatainál. Ezzel azt akarjuk mondani, hogy a *Hid úgy felel meg igazán hivatásának és hagyományainknak is, ha szilárdan Vajdaság földjén áll, ha gyökereit a mi való életünkbe eresztí. Határozott és konkrét vajdasági jelleggel a mai Vajdaság problémáival (természetesen hazánk és az egész demokratikus világ problémáival összefüggésben) kell népünket irányítani a fejlődés útján. Ezért tartalmában és formájában közelebb kell jutnia dolgozó népünkhöz, annak kérdéseihöz és annak nyelvéhez, kifejezési formáihoz és színvonalához.* Másrészt nem szabad akadémiássá válnia a mozgalom útjáról, hanem mint valamikor nagy harcai idején, ki kell építenie terjesztő szervezetét — és országot építő népünk elméleti fegyverévé, szerszámmává kell válnia a szocialista társadalom felépítésében. A

HID-nak legelső és legsürgősebb feladata tehát úgy elméleti, mint gyakorlati, tehát szerkesztési és terjesztési szempontból is szilárdan megvetni lábát a magyar dolgozó tömegekben. Mert a HID-mozgalm a vajdasági és általában a jugoszláviai magyarság egyik igen lényeges népi kultúrmozgalma.

A NÉPI SAJTÓ SZEREPE

A népi sajtó, Jugoszlávia magyar sajtója, amely a népi demokrácia egyik legnagyobb és legjobban kiépített vívmánya — folyóiratunktól eltérve — gyakorlatilag ugyan nincs közvetlen kapcsolatban Szövetségünkkel, mégis a közös célkitűzés és a közös működési terület elválaszthatatlanná teszik népi sajtónkat a Szövetség munkájától. Miben jellemezhetjük meg Szövetségünk és kultúrköreink föladatát a népi sajtóval kapcsolatban? Legelsősorban abban, hogy **a sajtót úgy szerkesztésében, mint terjesztésében igazán népivé tenni kötelességünknek tartjuk.** Kultúrköreink lapunk kultúrrovatát töltsék meg fejlődő egyesületük és szellemileg emelkedő tagságuk kultúrhírével, tapasztalataik kicserélésében nyújtsanak irányítást, példát, oktatást egymásnak. Váljon a népi sajtó a Kultúrkörök tudósító munkája révén népünk művelődésének egyik főműhelyévé, iskolájává. Másrészt Kultúrköreink fölvilágosító és nevelő munkájának egyik föladata éppen a népi sajtó terjesztése: az új irástudóknak kezébe adni a népi sajtót, újságolvasókká tenni azokat, akik eddig soha nem jutottak laphoz, világossághoz, haladó gondolathoz. **Kultúrköreink egyik fontos és eredményeiben felmérhetetlen hivatása: újságolvasóvá, a haladó világ fejlődése iránt érdeklődővé, a fejlődő élet résztvevővé tenni minden vajdasági magyar embert.** Vasútvonalától félreeső falvainkból nem egyszer jelentik, hogy elmarad a sajtó. Mit tettek kultúregyesületeink, népünk szellemi emelkedésének örei és irányítói azért, hogy a sajtót rendszeressé és mindenki számára hozzáférhetővé tegyék? Kultúrköreinknek tudniuk kell, hogy a népi magyar sajtó az ő sajtójuk, hogy **dolgozó népünknek a sajtóban ugyanolyan uralkodó helyet kell elfoglalnia, mint a szellemi élet minden más területén.** Kultúrköreink tehát válnak a népi sajtó tudósító és terjesztő szervezeteivé: **ezzel felcélnek meg legjobban népnevelő hivatásuknak.** A vajdasági magyar népnek most indult meg hetedik lapja: a Magyar Szó, 7 Nap, Ifjúság Szava, HID, Dolgozó nő, Föld népe után újra megindul a Pionirok lapja is. A népuralom ezen áldásaival azonban még nem él annyira a magyar nép, amennyire telhetné. **Minden magyar ember kezébe újságot** — ez legyen egyesületeink egyik jelszava. **Minden faluból, üzemből, kultúrkörből tudósítást** — ez legyen másik jelszavunk. E két jelszó magában foglalja Szövetségünk és kultúrköreink föladatát és programját a népi sajtóval kapcsolatban.

MÜKEDVELÉS ÉS SZÍNHÁZ

A népi színjátszás célkitűzéseinek és programjának megfogalmazása nem a mi feladatunk: megfogalmazta a Mükedvelő Színházak Vajdasági Szövetsége nemrég megalakulása alkalmával. Ebben a szövetségben minden vajdasági nép mükedvelő együttesei tagként működnek. Vezetőségében Vajdaság minden nemzetiségét arányosan képviselik a nemzetiségi Kultúrsvövetségek. A mükedvelő szövetség intézményesen irányt és segítséget nyújt az eddig magánosan, tapogatózó együtteseknek színdarabok beszerzésében, díszletek beszerzésében, tanfolyamok szervezésében, rendezők, amatőr színjátszók és díszletmunkások kikép-

zésében. A nemrég megalakult Műkedvelők Szövetsége magasabb erkölcsi és művészi színvonalra akarja emelni a műkedvelő színjátszást: *Szövetségünk a szindarabok megválogatásában, pályázatok kiírásában, szindarabok kiadásában, fordításában, valamint magyar műkedvelő tanfolyamok szervezésének támogatásában nyújthat nagy segítséget a Műkedvelő Szövetségnek.*

Ugyancsak nagy támogatást kell nyújtania Szövetségünknek mint egésznek és kultúregyesületeinknek, mint szervezeteknek, a Vajdasági Magyar Népszínház számára. A Magyar Népszínház Szövetségünkötől függetlenül a néphatóságaink hozták létre, s anyagilag fenntartják. De nekünk is megvan a föladatunk a vajdasági magyar nép ezen művészeti fórumával kapcsolatban. *Kultúrszövetségünknek teljes felelősséget kell vállalnia különösen Népszínházunk erkölcsi és művészi színvonalának fentartásában és emelésében, kultúregyesületeinknek pedig teljes erkölcsi és anyagi erejűnkkel támogatniok kell Népszínházunkat, különösen vidéki vendégtékeink meg szervezésében, népszerűsítésében.* A Népszínház tagjainak megvendégelésére, telt házak biztosítására, de a Népszínház művészi tapasztalatainak elsajátítására is mozgósítania kell vidékünk népét és műkedvelő együtteseit is. Kultúregyesületeink már eddig is sok jó tehetséget adtak Népszínházunknak: emeljenek ki és neveljenek a Népszínház számára újabb és újabb népi tehetségeket. *És valjón így a Népszínház összetételében, munkájában és programjában mindinkább vajdasági népünk igazi Népszínházává, Jugoszlávia magyar népének művészi központjává és népi művelődési mozgalmává.*

ÚJ NÉPI ÉRTELMSÉG

Mai kultúrunkánk, de különösen népünk kulturális emelkedésének távlata elképzelhetetlen új népi értelmiség felnevelkedés nélkül. *Egyik legnagyobb problémánk, népünk jövőjének egyik sarkalatos kérdése a demokratikus magyar értelmiség kérdése.* Nincs elég tanítónk, minos tanárunk, nincs elég ujságírónk, tisztviselőnk, szakmunkásunk, mérnökünk, orvosunk, vegyészünk stb. Iskolák katedrái, néphatóságok íróasztalai, bírői székek, népművelői tervező-asztalok várják az új népi értelmiséget. *De leginkább a felnövekvő új magyar nemzedék várja demokratikus nevelőit.* Olyan szüksége ez a dolgozó magyar népnek, fejlődése annyira ettől függ, hogy ez a kérdés szükségszerűen mindenütt előtérbe kerül. Néphatóságaink mindent megtesznek: tanfolyamokat, ideiglenes képzőket, költségvetést is túllépve tanárképző főiskolát állítanak fel, segéd-tanítókat, segéd-tanárokat nevelnek fel, hogy magyar nevelőt adjanak a magyar ifjúságnak.

Mi a Szövetség és a Kultúregyesületek szerepe, föladata, hivatása ebben a kérdésben?

Legelső sorban felelősséget ébreszteni népünkben saját jövője és kulturális emelkedése iránt: egész népünk gondjává tenni a közoktatás, a nevelés, a népi értelmiség képzésének kérdését. *Erkölcstelen és anyagilag ösztönözni ifjúságunkat, hogy dolgozó népünk érdekében a tanítóképzőt, tanárképzőt, az egyetem bölcsészeti fakultását válasszák.* Szövetségünk egyetemi diáksegélyző akciót indított s kultúrköreink igazán dicséretreméltó módon feleltek kezdeményezésünkre. De ezzel még nem tettünk eleget: *minden Kultúrkör tegye programjává egyikét ifjút, — a legjobbakat — népe tanítójává, tanárává nevelni.* Minden kultúregyesület csináljon három — vagy öt éves tervet helysége népi értelmiségének felnevelésére: tanítót, tanárt, orvost, mérnököt, tisztviselőt adni a falának.

Az iskola kérdése az állam gondja — így mondtuk ezelőtt. De most az állam mi, vagyunk! A mi gondunk a diákság, a tanárok, az iskola, a tankönyvek, a népi értelmiség. Tankönyveink szerkesztésében Szövetségünk nagy segítséggel volt néphatóságainknak, egyetemi ifjaink tanulmányi segélyezésében nagy segítséggel voltak kultúregyesületeink. De nem ilyen alkalmosszerűen, hanem tervszerűen, intézményesen, állandóan kell népünk értelmiségének nevelésével foglalkozni. Kultúrkörreinknek, a legkisebbnek is, legyen ott évi programjában faluja értelmiségének: tanítónak, tisztviselőnek, orvosnak, mérnöknek nevelése. *Új demokratikus értelmiséget a demokratikus magyarságnak* — ez legyen kultúrköreink jelszava és konkrét programja is.

Még egy fontos kultúrintézménynek kell támogatást nyújtanunk: a rádiószolgálatnak. Két rádió-állomásnak van magyar adása: a belgrádnak és az oszjeki rádióállomásnak. Szövetségünk mindaddig elég laza kapcsolatot tartott fenn a rádióállomásokkal s csak kiadványaink megküldésével támogatta munkájukat. Terv van arra, hogy Noviszád is kap középhullámú rádió-állomást. Ha ez megvalósul, természetesen elsőrangú feladatunk lesz ennek magyar adását intézményesen támogatni. Addig pedig szorosabb kapcsolatot kell felvennünk a belgrádi és oszjeki rádióállomások magyar osztályaival.

Felsoroltuk nagy vonalakban Szövetségünk munka-területeit és feladatait. *Ne feledkezzenek meg egyesületeink munkaprogramjuk összeállításában alapvető feladataink sorrendjéről: írástudás, népegyletem, népkönyvtár, népi sajtó! Minden további feladathoz ez a kiinduló pont!* nak.

A DEMOKRATIKUS KULTÚRMUNKA ELŐFELTÉTELEI

Mіндеzen feladatainkhoz bizonyos elengedhetetlen előfeltételek szükségesek. Mik a demokratikus kultúrmunka előfeltételei? 1. Tömegekkel való kapcsolat. 2. Néphatóságokkal való szoros összeköttetés. 3. Testvérmépekké váló szoros kapcsolat.

1. Népuralomban elképzelhetetlen a kultúrmunka a tömegekkel való kapcsolat nélkül. *A Szövetség gyengesége az, hogy nincs kapcsolata az egyesületekkel. Az egyesületek gyengesége, hogy nem mozgósították a tömegeket.* Nem volt elég széles és alapvető a Szövetség célkitűzése, nem mozgósította az egyesületeket. Nem volt elég alapvető és konkrét az egyesületek programja, nem mozgósították falvaink népét. *Alapvető széles népi kultúrprogrammal, konkrét, élesen megfogalmazott feladatokkal kell az új munkaévhez kezdenünk.* Így lehet mozgósítani a tömegeket. Nem mozgósítás ez: iratkozzon be, jöjjön el bátyám a kultúrkörbe. Hanem ez: Tanítsa meg a szomszédját írni! Olvassa el ezt a könyvet a kultúrkör könyvtárából! Jöjjön, szóljunk hozzá a mai előadáshoz a földmunkás szervezetekről. Jöjjön el, beszéljünk meg iskolagyerekének sorsát! — ez mozgósítja az embereket! *A Szövetségnek széles és alapvető programjával és ahhoz nyújtott konkrét segítségével kell kultúregyesületeinkkel kiépítenie hiányzó kapcsolatait.* Írástudási tanfolyamok megszervezésének pontos tervével, konkrét útmutatásaival. Népegyletemi előadások kész anyagával és előadóval. Könyvtár szervezéssel. Műkedvelő tanfolyammal. És kultúregyesületeink? Alapvető feladataink merész vállalásával, általános népi mozgalommá fejlesztésével. A mindenkit érdeklő problémák mindenkit érdeklő egyszerű előadásával. *A kultúrköröknek választmányaik pontos konkrét kidolgozott tervével kell megtalálni a tömegekhez vezető utat.*

Élő kapcsolat kell a Szövetség és a kultúrkörök között. A tanács

főadata lesz megszabni a szervezési titkár munka és úti tervét. Egyet azonban már itt leszögezhetünk, mint a Szövetség legelső szervezési feladatát. *A jövő évi közgyűlésig ne maradjon egyetlen magyarlakta vajdasági helység kultúrkör nélkül. Még a télen minden meglévő kultúregyesületet látogasson meg a szervezési titkár vagy a tanács egy tagja:* Választmányi ülésen vagy közgyűlésen találkozzon a Kultúrkör tagságával, együtt beszéljék meg az együttműködés formáit, a helyi problémákat és azok megoldásának lehetőségeit.

Megválasztandó új tanácsunk főadata, hogy tagjai által személyessé, élővé tegye a Szövetség kapcsolatát az egyesületekkel. A tanács tagjai mozgékony bizottságokat alkossanak, amelyek programunk egyes pontjait dolgozzák fel, úgyhogy minden egyesület számára megvalósíthatókká váljanak. *Az új tanács tagjai valóságban a vajdasági magyar kultúrmunka irányítói legyenek, alapvető kulturális feladataink agitátorai, a kultúrmunkások mozgósítói és szervezői.*

Kultúregyesületeink legelső szervezeti feladata pedig közgyűlésünk után: választmányi ülés, amelyen előkészítik a legrövidebb időn belül összehívandó közgyűlést. Ezen a közgyűlésen ismertetik a Szövetség közgyűlésének anyagát, határozatait. A Szövetség addigra elküldött útmutatásai és segítsége alapján *minden választmány dolgozza ki az alapvető kultúrfeladatok megvalósításának konkrét tervét: írástudási verseny, népegyletemi előadások, népkönyvtár, népi sajtó tudósításának és terjesztésének, szövetségi kiadványok terjesztésének tervét.* Minden egyesület havonta értesítse a Szövetséget munkájáról, nehézségeiről, problémáiról, számszerű adatokról és tapasztalatokról.

A kultúrkörök munkája tömegesítésének másik feltétele: szoros kapcsolat a tömegszervezetekkel. *Nem lehet jó és eredményes a kultúrkör munkája a szakszervezettel, a földmunkás-szervezettel való szoros kapcsolat nélkül. Nem lehet hatásos a kultúrkör propagandája, agitációja a Népfronttal való kapcsolat nélkül. Afézsé. Népi Ifjúság és pionírszervezet nélkül nincs kultúrkör, nincs kultúrmunka.* A Népfront jelenti a munkás-paraszt-értelmiségi szövetséget, a szakszervezet a dolgozók szervezett seregét, a Népi Ifjúság és a pionír-szervezet a jövő memzedéket, kultúrmunkánk és népnevelésünk legelső tárgyát. Nem demokratikus, nem egészséges és nem hathatós az a kultúrmunka, amely a falvak valamelyik rétegére, vagy a kultúrmunka valamelyik ágára korlátozódik. *Széles, alapvető célkitűzések, széles, alapvető tömegek — ez a demokrácia a kultúrában is!* Feltétlenül szoros kapcsolat, pontosan kidolgozott együttműködés kell a kultúrkörök és a népi tömegszervezetek között.

2. A néphatóságokkal való együttműködés az eredményes kultúrmunka második előfeltétele. Szövetségünk részéről ennek az együttműködésnek mélyebbé és rendszeresebbé kell válnia. Rendszeressé válik ez az együttműködés a vajdasági főbizottság kultúrügyosztályának programja alapján, amely szerint *legalább negyedévente közös konferenciára jönnek össze a kultúrügyosztály és a nemzetiségi kultúrsvövetségek.* Ezeket az összejöveteleket lehet összhangba hozni a munkát, itt lehet kidolgozni az alapvető munkák közös tartalmát, itt lehet a feladatok tisztázott megfogalmazásaival és a tapasztalatok kicserélésével valószínűbbé és hathatósabbá tenni munkánkat. Ilyen együttműködés nélkül elképzelhetetlen az eredményes népi kultúrmunka. *Szövetségünk titkárságának állandó, rendszeres kapcsolatot kell fenntartania a vajdasági főbizottság kultúrügyosztályával és rendszeres jelentésekkel*

is tájékoztatni munkánkról, problémáinkról és nehézségeinkről. Szövetségünk kapcsolata a tartományi Népfronthoz, szakszervezethez, Afézséhez, Népi Ifjúsághoz és a vele kapcsolatos pionír-szervezethez ugyan csak kiépítésre vár. Már kádereink hiányossága is szükségessé teszi az együttműködést. Hiszen magyar Népfront-aktivistáink, szakszervezeti funkcionáriusaink, Afézsé, Népi Ifjúsági vezetőik és aktivisták, sőt pionírvezetőink is legtöbb esetben egyttal kultúrmunkások is vagy a szövetségben vagy a kultúregyesületekben. Itt láthatjuk egész világosságában azt a tételt, hogy a *népuralomban elválaszthatatlan a kultúr-munka a politikai, gazdasági munkától*. És minden elválasztás pótolhatatlan károkat okoz a közösségnek. *Itt láthatjuk teljes valóságában, hogy a politikamentes kultúra jelszava mennyire ellenkezik a népi kultúra fogalmával.*

A kultúregyesületek együttműködése a tömegszervezetekkel a kultúrntanácson vagy a helyi kultúrelőadón keresztül történik. A régi rendszerben a hatóság és a kultúrkör a legjobb esetben is bizalmatlanul néztek egymásra, de legtöbbször — különösen nemzetiségi kultúrkörök esetében — nyílt ellenségeskedés volt a kettő között. Ma amikor a hatóság mi vagyunk: a dolgozó nép, amikor egy a célkitűzésünk: széles népi fölvilágosodás, (nemzeti vonalon is!) — a hiányos kapcsolatot csak ártalmára lehet a munkának! Sok helyen bizony még fennáll a bizalmatlanság: mintha egyik ellenőrző, a másik dirigált volna. Pedig mindkét helyben a dolgozó nép kezében van a vezetés. *A helyi kultúr-tanács vagy kultúrelőadó fogja össze kezében a kultúr-munka minden szálát. Segítsük ahhoz, hogy összeegyeztesse, összehangolja, közös nevezőre hozza a különböző szervezetek kultúr-munkáját.* Általa érintkezünk hivatalosan és rendszeresen a tömegszervezetekkel s van meg kapcsolatunk népünk minden dolgozó rétegével.

3. Igazi demokráciában a nemzetiségek szellemi együttműködése nemcsak lehetséges, hanem szükségszerű is. Megvizsgálhatjuk elvben, kipróbálhatjuk gyakorlatban — mindenképpen rá kell jönnünk, hogy *nincs igazi népi kultúr-munka és nincs kulturális haladás valamely nép számára a vele együttélő másik nép haladása nélkül.* Nincs eredmény közös erőfeszítés, együttműködés nélkül. A régi rendszer programja volt egy nép kultúráját kijátszani a másik ellen: kultúrfőlény és elmaradottság jelszavaival elválasztani és egymás ellen haragolni a népeket. Tudjuk mennyire hazug és népvészítő volt ez a jelszó. Tudjuk, hogy a magyar kultúrfőlény jelszava mögött analfabéták százezrei, írástudók, de soha könyvet nem olvasók tízezrei, elnyomott népi tehetségek ezrei rejtőztek. *Az a nép, amely más népet szellemében elnyom, vagy visszatart, maga sem emelkedhet szellemileg!* Csak az a nép halad előre: amelynek kultúrája tartalmában általános és széles emberi kultúra — tehát a másikkal közös, formájában pedig szabad népi, tehát a szabadság oszthatatlansága révén a másikkal együtt szabad. Hogyan lehetne előmenetele egy falunak, amelyben az egyik nép emelkedik, a másik elmarad. Nem tartaná-e vissza előrehaladását és a falu fejlődését a másik elmaradottsága?

Mi a tennivalója Szövetségünknek és Kultúregyesületeinknek ezen a téren?

Már a néphatóságokkal való kapcsolatoknál említettük, hogy Szövetségünk a főbizottság kultúrügysztyálynak negyedévi értekezletein találkozik a vajdasági nemzetiségi kultúrszervezetekkel. De közvetlen és szoros kapcsolatokra is szükség van. Szövetségünk eddig nem sokat

tett ezen a téren. Kiadványainkat kölcsenértük a nemzetiségi Kultúr-szövetségek kiadványaival, résztveszünk — mint ez alkalommal is — egymás közgyűlésén vagy egyéb ünnepélyes aktusain. De ez nem elég. Rendszeres és állandó kapcsolatot kell felvennünk egymással. Hiszen *Vajdaság nemzetiségi kultúr-szövetségei munkájuk tartalmában és a formák szabadságában egyvonalon állnak. Egyformák célkitűzéseink, közösek főadataink.* Az együttműködés nem udvariassági aktus, hanem a szocializmus felé haladó társadalom együttműködési formája; munkaverseny. *Kulturális munkaverseny: ez a nemzetiségi kultúr-szövetségek együttműködésének formája.* Ideje lenne kidolgozni népeink demokratikus versenyének konkrét tervét kulturális téren is.

E demokratikus szellemi verseny legelső pontja az írástudási verseny, mert ez minden nemzetiség legelső problémája. De versenyezzünk népegyetemek megszervezésében, könyvtárak berendezésében, a népi sajtó terjesztésében, műkedvelő és népi együttesek munkájában is. Dolgozó népeink felszínre jutott népi tehetségeink versenyé lesz ez — soha szebb bemutatását a nép kimeríthetetlen erejének és tehetségének! Ott van a példa: a Szovjetszövetség szabad népeinek, nagy, nemes, új világot formáló versenyé.

Ezt a nagy példát kell a mi valóságunknak megfelelően részleteiben és konkrétan kidolgozni úgy a szövetségeknek, mint egyes helyi kultúregyesületeknek. Mert az együttműködés legszebb és legjobb formája a kulturális verseny. Ez felel meg leginkább társadalmunk fejlődésének a szocializmus felé. *Mi itt ezen a helyen felvetjük ennek a nagy, nemes versenynek gondolatát idősebb szövetségársunk a Srpska Matica, a Slovačka Matica és a többi testvéri szövetségek előtt. Ez a verseny előbbrevizsi a szerb és magyar, horvát és szlovák, román és ruszin népek kultúráját, közelebb hozza a népeket egymáshoz a dolgozók szocialista kultúrájának emelésében és hazánk továbbépítésében.*

Ebben a főadatban mi nemcsak vajdasági hivatást teljesítünk. Többet ennél: délkelet-európai hivatást, a demokratikus országok közeledését, a dolgozó népek szolidaritását szolgáljuk. Erre a hivatásra mi vajdaságiak büszkék vagyunk. *De különösen büszkék lehetünk rá, mi vajdasági magyarok, akik Tito Jugoszláviája a bárhol élő magyarok demokratikus mozgalmainak élére állított.* Ez a hivatás azonban nagy felelősséget is szab ránk jugoszláviai magyarokra, kultúregyesületeinkre és Szövetségünkre. Vajha meg tudnánk felelni ennek a magas szellemi hivatásnak!

Itt vázolt kultúrprogramunkat, amelyet csak nagy vonalakban fektettünk le, az újonnan választandó tanács dolga lesz részletesebben kidolgozni és a kultúregyesületek főadata lesz a helyi viszonyoknak megfelelően végrehajtani.

Ehhez a kultúrprogramhoz nemcsak szabadságot és jogot biztosít nekünk, de segítséget, teljes erkölcsi és anyagi támogatást is Tito Jugoszláviája. Ez a megfogalmazás nem is helyes; nem ő nyújt segítséget hanem a mi segítségünket, magyarok segítségét kéri ahhoz, hogy saját népünket magasra emelhesse politikai öntudatban, szabadságban, szellemen, gondolatban. *Kultúrprogramunk szélesebb, demokratikusabb, igazabb — és magyarabb is Tito Jugoszláviájában, mint valaha. Álljunk mindnyájan Szövetség, tanács, kultúregyesületek és azoknak minden tagja, minden magyar ember Jugoszláviában olyan felelősséggel helyünkön, amilyen tiszta demokratikus elvekkel áll a mi népünk fejlődése előtt és őrt az új Jugoszlávia tanítója és vezetője: Tito marsal.*

A SZLÁV NÉPEK HARCA A BÉKÉÉRT ÉS A DEMOKRÁCIÁÉRT

Irta Gyilasz Milován

Ma már senki sem tagadja, hogy a fasiszta hódítók elleni háborúban a szláv népek vitték a legnagyobb szerepet. Nem akarom ismételní itt azt az általánosan elismert tényt, hogy a valóságban a Szovjetszövetségnek tartozunk hálával a hitleri Németország és csatlósállamainak összeomlásáért. Csak azt akarom hangsúlyozni, hogy még olyan nagy államok sem, mint Anglia és Amerika, távolról sem hasonlíthatják össze háborús áldozataikat olyan látszólag kicsiny államokkal, mint Lengyelország és Jugoszlávia. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy Anglia és Amerika hozzájárulása a győzelemhez, a maga egészében kicsi volt, vagy kisebb Lengyelország és Jugoszlávia hozzájárulásánál. A szláv népek azonban joggal hivatkozhatnak a kétarcú valóságra: először is arra, hogy háborús részüket abban fizették, ami a legdrágább és legértékesebb, — és ez az emberi élet, másrészt pedig arra, hogy a hitleri Németország és segítő társai, a világhatalomért való véres és ostoba versenyfutásukban szláv népekkel szemben találtak a legerélyesebb ellenállásra. Mindehhez még hozzátehetjük, hogy Hitler, Mussolini és a többiek közvetlen célként tűzték ki maguk elé a szláv népek meghódítását; államiságuk és nemzeti függetlenségük megsemmisítését és kipusztításukat.

A háború azonban, bár pontosak ezek a tények, mégsem a szlávok háborúja volt a németek és szövetségeseik ellen.

Ez a háború a szabadságszerető népek, a szabadságszerető emberiség háborúja volt, a zsarnokság ellen. A népek háborúja volt az olyan hódítók ellen, akik gonosz és örült terveket kovácsoltak bomlott agyikban s világuralmat akartak teremteni az európai és a többi népek rabszolgasága árán. A hitleristák és segítő társaik különlegesen vadállati dühhöz vetették magukat a szlávokra, mert ezek megtörése nélkül nem érhették el világuralmi terveiket s mert azt hitték, hogy az »oros« bolsevizmus veszélyéről terjesztett meséik árán, gyakorlati segítséget nyújt számukra Nyugat reakciós köreinek egy része és így megbonthatják a szövetségeseik egységét.

Amint mondtam, ez a háború nem csupán a szlávok háborúja volt a németek és szövetségeseik ellen s így a háborús győzelem sem csupán a szlávok győzelme a német imperialisták és társaik felett — ez a győzelem az egész haladószellemű emberiség győzelme. Minden olyan nép győzelme, amely harcolt a szabadságért és a demokráciáért; minden ember és minden mozgalom győzelme, amely ma is küzd az egész emberiség szép és jobb életéért. A haladó szellemű erők világgraszoló és történelmi jelentőségű győzelme ez, a reakciós erők felett. E gigantikus küzdelemben a szlávok adták a legtöbbet, hozták a legsúlyosabb áldozatokat, — az emberiség nagy győzelmét valójában a szláv népek fiainak esontjaira alapozták.

Mit jelentett a fasiszmus az emberiség számára, mit jelentett volna a német imperialisták és csatlósainak győzelme?

A fasiszmus visszatérési kísérletet jelentett a középkor felé. Jelentette minden olyan alapnak megsemmisítését, amelyen ma él és épít az egész emberiség. Ez a »kísérlet« azonban nem csupán »kísérlet« jelentett — egyidejűleg a jól felfegyverzett hadseregek milliós tömegeit is jelentette s ezeket a hadseregeket meg kellett verni, össze kellett törni.

A fasizmus hozta az emberiség számára a történelem legrettenetesebb háborúját. A fasizmus, a német imperializmus győzelme — ahogy Hitler és alvezérei elgondolták, — évtizedekre megállította volna a fejlődést, magával hozta volna sok magas civilizációjú nép teljes kiirtását, a legnagyobb és leggazdagabb kultúrák teljes megsemmisítését. És mindez miért? Egy maroknyi imperialista — bankár, báró és hadvezér, — személyes profitjáért. A középkorba akartak taszítani számtalan népet; örökkévalóvá akarták tenni a német bankárok, nagyiparosok és nagybirtokosok uralmát nemcsak a megtámadott népek, hanem a német és azon népek felett is, melyeket hazaáruló uraik a német hódítók harci kocsiába fogtak.

Figyelembe kell venni mindezt, ha a fasizmus feletti győzelemről, ha a szláv népek harci szerepéről beszélünk.

És bár ez a győzelem valamennyi nép győzelme volt, ne hagyjuk azt hogy valamennyi nép egyformán használta fel a győzelem áldásait. Sokban két körülménytől függött a győzelem kihasználhatása: 1. ha erők voltak a demokratikus erők egyes népek keretein belül, akkor jobban felhasználhatták a győzelem gyümölcseit és 2. minél kevésbé avatkozhattak bele külföldi imperialisták az egyes államok belső ügyeibe, a győzelem gyümölcsei annál nagyobbak voltak. (Ez a két körülmény gyakran összefügg egymással, de nem minden esetben.) A belső demokratikus erők fejlődése (a Szovjetuniót kivéve) gyakran a háborúban résztvevő szabadságharcosok tömegétől is függött. Ez a háború felszabadító háború volt s a népi tömegek részvétele szükségszerűen változás hozott nemcsak gondolkodásukban, hanem életfelfogásukban is. Elkerülhetetlenül megteremtette a néptömegek haladószellemű, szervezett erejét és az erő felismerését. Számtalan országban így is történt és ezek a haladó erők sokhelyütt valóban a tömegek élére kerültek. A szláv népek tömegeik nagyarányú részvétele miatt is és demokratikus mozgalmaik ereje miatt is; végül pedig azért, mert hála a Szovjetunió támogatásának az imperialisták nem tudnak döntő módon beleavatkozni belső ügyeikbe — azok közé a népek közé tartoznak, amelyek csaknem teljes mértékben felhasználhatják a szabadságszerető emberiség fasizmus-feletti győzelmének gyümölcseit.

Ebből nőtt ki aztán a szláv népek harcainak lényege: harc az együttműködésért és harc a békéért és a demokráciáért.

A szláv népek együttműködésének új alapjai

A háború alatt és a háború után új alapokon közeledtek egymáshoz a szláv népek. Csak ebben a háborúban valósult meg igazi testvériségük, bár évszázados kapcsolatok fűzték egymáshoz e népeket.

Felmerül a kérdés: mi a különbség a szláv népek régi és mostani kapcsolatainak között? Mi készíteti őket ma a barátj együttműködés felé, az egység és testvériség felé? Miben rejlik a szláv népek együttműködésének ez az új alapja?

Óriási különbségek vannak a szláv népek régi és mai kapcsolatainak között.

Nehéz lenne beszélni szláv népek közötti állandó és igazi barátságáról az elmúlt időkben. Először is azért, mert a népek nem voltak egyenrangúak egymás előtt, másodsor pedig azért, mert az egyes szláv országokban és népek felett uralkodó csoportok csak saját önös érdekeiket nézték és elhanyagolták a népi és nemzeti érdekeket. Az együttműködésnek, ha mégis volt olyan, csak ideiglenes jellege volt, mert csak

akkor jöhetett létre, ha össze lehetett egyeztetni az uralkodó körök érdekeit valamely elnyomott szláv nép harcaival, vagy azokban a ritka történelmi pillanatokban, amikor az uralkodó osztályok érdekei meg egyeztek a nép érdekeivel és végül akkor, ha ez az együttműködés közvetlenül a népek — a nép haladó képviselői között jött létre. Mindezek ellenére, mélyen élt a szláv népekben a vágy a testvériség és együttműködés iránt; ez olyan vágy, amelynek gyökerei mélyen beletenyűlnak a szláv népek elnyomott és alárendelt helyzetébe. Ez vitte őket az együttműködés felé, amely a multban állandóan és mindenekelőtt lelki és kulturális kapcsolatokban nyilvánult meg. Ilyen kapcsolatok sok esetben az uralkodó körök ellenállása dacára is megvalósultak. Legvégül pedig a multban sokszor az orosz cárizmus és a cári önkény árnyékában fejlődött ki valamelyes együttműködés. Mindenkor fennállt annak veszélye, hogy az ilyen együttműködés gyümölcsseit a cárizmus élvezi és nem maga a nép.

Ma egészen mást jelent a szláv népek együttműködése.

Ahogy a multban, különösen pedig a XIX. századtól, az orosz cárizmus volt az együttműködés legnagyobb akadálya, a mi napjainkban a Nagy Októberi Forradalom nemcsak eltávolította ezt az akadályt, hanem megalkotta Oroszországból az egész emberiség haladó vágyainak reménységét és erődítményét. Az Októberi Forradalom győzelme után megadatott az a lehetőség, hogy a szláv népek a függetlenségükért és belső szabadságukért folytatott harcaikban gyakorlati és önzetlen segítséget kapjanak a nagy, testvéri orosz néptől és a Szovjetszövetség kormányától. Lenin és Sztalin felszabadító eszméinek sugarában kifejedik ma a szláv népek együttműködése. És bár Lenin és Sztalin felszabadító eszméi orosz földből nőttek ki, de az egész emberiség javára teretbelyesedtek. Ebben rejlik együttműködésünk megalapozottsága és nagysága, s ez biztostíja, hogy együttműködésünk gyümölcsseit egyformán élvezzi majd minden szláv nép és egyformán lesz hasznos az egész emberiség számára.

A fejlődés mai menetének néhány jellegzetessége készíti a szláv népeket a kölcsönös együttműködésre és ezzel egyidejűleg a teljes demokrácia megvalósítására és a világbéke érdekében folytatott következetes harcra is.

Megemlítek egynéhány ilyen jellegzetességet, úgy ahogy a szláv népekkel és a szláv államokkal kapcsolatban kiteljesednek.

A történelmi körülmények hatása alatt, Európában a szláv népek voltak a legelnyomottabbak és a leghátramaradottabbak. Hosszú időn át éltek német, mongol és török rabságban. Fejlődésük újabb periódusában, a XVIII. században, gyakran a nagyhatalmak közötti csere-bere tárgyai voltak. Anglia, Franciaország és később Amerika is, gyakran fizették meg pöreiket, melyeket a törökökkel, Ausztriával, Olaszországgal és Németországgal folytattak, — a szláv államokkal és szláv népekkel.

A mi időnkben, a nagy nyugati államok reakciós körei nyíltan a Szovjetszövetség, Kelet és a szláv népek felé igyekeztek irányítani a német imperializmust. Ki is tudná elfelejteni Anglia és Franciaország szerepét a müncheni paktum idején és ki felelheti el Csehszlovákia szégyenletes elárultását? Napjainkban pedig, a nyugati államok reakciós politikusai készek arra, hogy államaik és államrendszereik minden nehézségét elsősorban a szláv népek számlájára intézzék el. A kapitalizmus súlyos válságát, amely teljes egészében gyöngíti és megbontja a kapitalizmust ezek a reakciós körök, Európában, a többi között a

szláv népekkel akarják megfizettetni; éppen azokkal az országokkal, melyek sokkal elhatározottabban, mint bármikor, elindultak a belső demokratizálódás útján, és harcolnak a világ igazságos békéjéért. Nem véletlen, hogy megakadályozzák a németországi nácizmus gyökeres megsemmisítését, hogy felvetették Lengyelország nyugati határainak kérdését és hogy megakadályozzák azt, hogy Julijszka Krajina csatlakozzék Jugoszláv anyaországához.

De — hosszú történelmi tapasztalatokkal mögöttük és a háború szörnyű tapasztalatait után, — mindezt békésen és engedelmesen tekinthetik — a szláv népek? Természetesen — nem. S ezért mindent átfogó együttműködésük életkérdéssé vált, történelmi szükségszerűséggé. És az együttműködésnek megvalósításához és kifejelesztéséhez, megvalósult minden szükséges előfeltétel.

Az oroszországi Októberi Forradalom után, az együttműködés legnagyobb akadályai a többi szláv országok reakciós rendszerei voltak, amelyek szoros kapcsolatban állottak a külföldi imperialistákkal és nem voltak tőlük függetlenek. Pilsudszky és Beck Lengyelországban; Alekszandar és Borisz Jugoszláviában és Bulgáriában, a Beran-típusú emberek Csehszlovákiában ellenséges politikát folytattak a Szovjetunióval szemben, gyűlölték az orosz nép vívmányait és akár az ördöggel is szöveterkeztek volna, hogy megakadályozzák az igazi demokrácia győzelmét és fejlődését saját hazáikban. A mi szláv népeink súlyos árat fizettek ezért a politikáért. A háború alatt és közvetlenül utána, a szláv népek levonták a múlt és különösen a háború tanulságait, hazáikban eltávolították az együttműködés akadályait, eltávolították azokat a rendszereket, amelyek politikája már-már kérdésessé tette függetlenségüket, s amelyek a nemzet és a nép érdekeit áruba bocsátották. Egyiküknek előbb, másikuknak később; egyiküknek jobban, másikuknak kevésbé sikerült, attól függően, hogy milyenek voltak az egyes szláv országokban a tárgyi és alanyi feltételek. De minden szláv országban túlsúlyba jutottak a demokratikus erők; a szláv népek együttműködését építő erők legyőzték a széthúzás, a szláv népek függetlenségével és érdekeivel kereskedő erőket. Bár e harc még nem fejeződött be egyik szláv országban sem, s bár ez a harc különböző síkokon folyik és különböző eredményeket ért el az egyes országokban, ma már meggyőződéssel állíthatjuk, hogy az együttműködés főakadályait mindenhol eltávolították.

A szláv népek együttműködésének karakterisztikus rajza ma az, hogy szabad és demokratikus államok együttműködése ez, amelynek nem célja egyik vagy másik szláv ország leigázása más szláv ország által, hanem kölcsönös segélynyújtás veszély esetén; olyan népek közeledése egymáshoz, melyeknek életformáiban annyi az egyforma jelenség — nyelven és szokásban — s melyeket egyforma nehézségek és egyforma feladatok elé állított a történelem.

A multban más népek féltek a szláv államok és népek együttműködésétől. Az úgynevezett pánszlávizmust veszélyesnek érezték saját szabad fejlődésükre nézve. E tekintetben igazuk is volt. Másként áll a dolog azonban a szláv népek mai szolidaritását és együttműködését illetően. Ez az együttműködés a háborúban valósult meg, abban a háborúban, amely az egész haladó emberiség háborúja volt a fasiszmus ellen, s ezt az együttműködést ma olyan népek valósítják meg, melyek demokratikus fejlődése minden elnyomásnak ellensége, tehát bármely másik nép elnyomásának is s végül ez az együttműködés a nagy szocialista haza, a Szovjetunió vezetése alatt valósul meg és eltelt álta-

lános emberi eszmékkel. Mindazok, akik ezt az együttműködést bármely más nép elleni veszélynek tüntetik fel — közönséges csalók, akik rágalmaik mögött saját imperialista céljaikat rejtegetik.

Együttműködésükkel, a békéért és a demokráciáért folytatott harcaikkal, csak saját függetlenségüket akarják megőrizni a szláv népek s biztosítani akarnak önmaguknak olyan fejlődési lehetőségeket, melyek legjobban megfelelnek érdekeiknek. A háborús úszítók ellen akarnak harcolni. A szláv népek együttműködése ma minden más nép érdeke is, a béke és a demokrácia érdeke!

Ma Nyugaton rendszerint akkor gondolnak a szláv népekre, ha az úgynevezett vasfüggönyről beszélnek. Azonban nem a szláv népek bocsájtották le ezt a függönyt és nem is akarják lebocsátani. Már csak azért sem, mert ez nem felelne meg saját érdekeiknek. A szláv népek jól tudják, hogy Nyugaton is vannak komoly demokratikus mozgalmak és őszinte demokraták. Miért választanák el magukat ezektől a demokratáktól és a néptől, amely éppen úgy, mint ők, a háborús úszítók ellen — a békéért, demokráciáért, a népek barátságáért és más államok függetlenségének tiszteletbentartásáért, harcol? Szemmel látható, hogy a vasfüggönyt nem a szláv népek bocsájtották le, nem is kell nekik — Churchill és a Churchillhez hasonló háborús úszítók akarták azt lebocsátani! Izolálni akarták Nyugatot Kelettől; Nyugatot Keletnek akarták fordítani, hogy megmentsek ingadozó nyugati imperialista pozícióikat és visszazerezzék a Keleten elveszítetteteket.

A SZLÁV NÉPEK EGYÜTTMŰKÖDÉSE A BÉKE LEGBIZTOSABB ZÁLOGA

Mindezek alapján a szláv államok és népek mai együttműködésének, békéért és demokráciáért folytatott harcainak célját úgy kell fel-fogni, hogy ez az együttműködés és ez a harc segíti más népeknek a demokráciáért folytatott küzdelmeit. A szláv népei együttműködése nem azon az úton halad, hogy a »szláv tenger«-be fullasszon más államokat és népeket, hanem — a többitől eltekintve — támogatja más népeknek saját nemzeti és állami függetlenségükért vívott harcát. Ha nem így lenne, akkor nem nevezhetnénk ezt az együttműködést sem haladózselleműnek, sem demokratikusnak.

A világbékéért és a világdemokráciáért folytatott általános küzdelemnek egyik legszilárdabb oszlopa a szláv népek együttműködése és saját harcuk a békéért és demokráciáért. A szláv népek aktív szerepvállalása nélkül, ma el sem lehet képzelni a békét Európában és az egész világon. Mi több, a szláv népek, együttműködésük, egységük, egyetértésük, fejlődésük — ma a világ békéjének és más népek függetlenségének is legbiztosabb zálogát jelentik.

Hogy még világosabbá tegyük azt, hogy a szláv népek együttműködése elválaszthatatlan a demokráciáért és békéért folytatott általános harctól, hangsúlyoznunk kell és külön is ki kell emelnünk, hogy harcaink semmiképen sem faji alapon folynak. A szláv népek azért harcolnak a demokráciáért saját hazáikban, mert haladni akarnak, mert szabadok akarnak lenni. Erős és következetes belső demokrácia nélkül — úgy mint az első világháború után — ismét az imperialisták zsákmánya lennének, vagy az imperialisták egymásközötti alkudozásainak fizetőeszközei. A belső demokrácia megvalósítása és a békepolitika folytatása által, s egyidejűleg legszorosabb együttműködésük megvalósítása által, valójában zavartalan belső fejlődésük alapjait vetik meg.

A szláv népek történelmi fejlődésüknek egy olyan fázisába jutottak el, amikor nem lesznek többé idegenek rabszolgái, fizetési eszköz s amikor mindannyiuk eléggé öntudatos és erős lesz ahhoz, hogy megőrizze saját portáját, ha ismét megkísérelné valaki, hogy az imperializmus kiszolgáltatására és rabságba vezesse őket. A szláv népek a Szovjetunióban, az orosz népben, azt az államot látják, amely kész arra, hogy segítse őket állami függetlenségük megvédésében s azt az erőt, amely a háborúban megeremtetta a szláv népek szabadságának és függetlenségének alapfeltételeit. Elég volt nekünk a multak sötétségéből, boldogan és szabadon akarunk élni! Ebben rejlik a szláv népek együttműködésének gondolata és nem valami faji, vagy rokonsági jellegzeteségen.

Az egyes szláv országok demokráciájának fejlődése, kivéve a Szovjetuniót, amely már messzi előre jutott, más és más utakon haladt és halad ma is. A fejlődés különböző, elsősorban a harc belső feltételei miatt. A harc iránya azonban majdnem ugyanaz valamennyi szláv országban s ez azt mutatja, hogy a szláv népek a teljes népi demokrácia felé haladnak — dacára minden nehézségnek, melyet azok az idegenek támasztanak, akik felbátorítják a hazai reakciót s részint közvetlenül Amerika és Anglia reakciós körei.

A demokráciáért folyó harcban hatalmas érdemeket szerzett minden szláv nép, s ugyanígy abban a harcban is, amely nemcsak a szláv népek együttműködéséért, hanem valamennyi békeszerető nép együttműködéséért folyik.

Vajon biztosak lehetnének-e a népek abban, hogy nem támad fel a német imperializmus, ha nem új, demokratikus Lengyelország állana a régi helyén? A lengyel-szovjet együttműködés, amely csakis a lengyelországi belső átalakulás folytán jöhetett létre, Kelet-Európa békéjének biztosítója és egyben biztosíték minden olyan gyanús kombináció ellen, amely a német rablóimperializmus ujjaszületését és keleti előretörését szolgálná. A Csehszlovák Köztársaság, amely ma új alapokra építi és megerősíti kapcsolatait a szláv államokkal, komoly akadályt jelent egy esetleges Középeurópa felé irányuló agresszióknak. Mi történék a délszláv népek együttműködésével, ha Jugoszlávia népei, Titó vezetése alatt, nem valósították volna meg a népek egységét és testvériségét és nem rombolták volna le a régi Jugoszláviát? És a délszlávok testvérisége, amely egyben minden szláv nép testvériségét jelenti, megvalósulhatott volna, ha a kóburgi Bulgária helyén ma nem a Otecsestveni Front Bulgáriája állana? És mi lett volna a szláv népek közül és mi lett volna az egész emberiségből — ha nincsen a Szovjetszövetség, ha a szocialista Oroszország helyén a cári Oroszország állana?

A SZLÁV NÉPEK ÜGYE — AZ EGÉSZ HALADÓ EMBERISÉG ÜGYE

A szláv népek ügye és élükön a Szovjetunió, ma élen járnak a békéért és a demokráciáért folyó harcban. Nem véletlenül jelentkezett ez a tény és nem is a szláv népek valami faji, vagy nemzeti kiváltságának elismeréseként. E tény különleges fejlődési feltételek következménye, melyek a különböző időszakokban különféle képen hatottak az egyes szláv államokra. E fejlődési feltételek vezettek el ahhoz, hogy a szláv országokban megvalósulhatott a demokrácia. Kifejlődési fokán és jelentkezési formájában még különböző ez a demokratikus fejlődés az egyes szláv országokban. E szempontból messze előljár valamennyiünk előtt a Szovjetszövetség, a demokrácia legtökéletesebb szovjet-

formájával, De, kívülről nézve és a külső világgal kapcsolatban, ezeknek a demokráciáknak van egy közös ismérvük: egyikük sem veszélyeztet más népeket. Ellenkezőleg, lényegük az, hogy segítsék minden más nép szabadságharcait. Ezért a Szovjetuniónak és a szláv népeknek a békéért és demokráciáért folytatott küzdelme, amely szabad belső fejlődést jelent, egyidejűleg minden őszinte demokratának is saját ügye és mindenkinek, aki őszinte barátja a népek békéjének. A Szovjetunió segítségével a szláv népek letépték magukról az imperializmus láncait, az idegen imperializmusokért éppen úgy mint a sajátukét. Harcuknak, amely az imperializmus súlyos vereségét hozta, óriás nemzetközi jelentősége van. Ez a harc meggyöngített számtalan olyan akadályt, melyet a népek szabad fejlődésének útjába állítottak; ez a harc megváltoztatta az erőviszonyt a világ demokráciái és imperializmusai között.

Milyenek a szláv népek kilátásai a békéért és a demokráciáért folyó harcokban?

A hatalmas nehézségek ellenére, azonnal megállapítható, hogy a siker minden kilátásával vették fel a harcot. A nehézségeket pedig a külföld reakciós körei okozzák. A szláv népeket azonban többé semmi sem állíthatja meg a szabad és független népek boldog életéhez vezető útjukon. A szláv népeket a hatalmas Szovjetszövetség vezeti, amelynek sorsával sorsukat összekötötték, az emberi történelem legsúlyosabb és leginkább döntőjelentőségű háborújában.

És a világhelyzet?

Még mindig komoly veszélyek fenyegetik a szláv népek békéjét és zavartalan fejlődését. De ez csak dacosabbá teszi a szláv népek sűrű sorait és csak arra készíti őket, hogy szorosabban álljanak egymás mellé a békéért és a demokráciáért vívott közös harcukban. Testvér áll testvér mellé, elvtárs áll elvtárs mellé. A veszély amely fennáll és nem tűnik el rövidesen, a háború rettenetes és véres tapasztalatai, a mult sötét adósságai, mind csak arra készítetik a szláv népeket, azt követeli tőlük, hogy közeledjenek egymáshoz, hogy kicseréljék egymással kulturális és anyagi javaikat, hogy megerősítsék a békéért és demokráciáért folyó küzdelmüket, hogy végig menjenek azon az úton, amelyet kiválasztottak — ügyük végső győzelméig, függetlenségük és szabadságuk teljes biztosításáig!

Egységükben rejlik nemcsak a demokrácia győzelmének legkomolyabb biztosítóka: nemcsak a béke határaikon; de ez az egység a világbéke legkomolyabb biztosítóka és a legkomolyabb segítség valamennyi olyan nép számára, amely küzd a békéért és a demokráciáért.

A szlávok ügye — ma az egész haladó emberiség ügye! Ügyük igazságos és győzni fog!

A SZOVJETUNIÓ SZEREPE A BÉKÉÉRT ÉS DEMOKRÁCIÁÉRT FOLYÓ KÜZDELEMBEN

Végül ki akarom emelni a Szovjetunió szerepét a békéért és demokráciáért folyó küzdelemben.

Úgy beszélek, ahogy egy jugoszláv beszél és azt hiszem egyetértenek velem.

Nagyapáink felmentek a hegytetőre, arrafelé néztek, ahol felkél a nap és azt mondták gyermekeiknek és unokáiknak: »Ott van Oroszország. Az orosz császárság olyan nagy, hogy benne sohasem nyugszik le a nap: egykor eljön értünk — és akkor szabadok leszünk«. Nem volt hiába hit és érzelem. Felkelt Oroszország és az orosz nép a maga ra-

gyogásában, erejében és nagyságában, Lenin és Sztalin vezetésével. Az orosz nép és a Szovjetszövetség többi népei, a szovjetkormányzat alatt összegyűjtötték minden erejüket és a szláv népek megtalálták bennük támasztékukat; a vállat, amelyet éppen támaszkodniok kellett, hogy lerázhassák láncukat és ők is összegyűjthessék minden erejüket.

Amikor elkezdődött ez a háború, Jugoszlávia népei, Tito vezetésével, sorsukat a Szovjetszövetség sorsához kapcsolták. Nálunk, a mi harcosaink örültek, ha új és új hadosztályok érkeztek ellenünk. Emlékszem, amikor bennünket repülőgépek támadtak és hullottak ránk a bombák, azt mondták harcosaink: »Ennyivel kevesebb jut Csozországnak!« Népeink ugyanazt az élet-halál harcot vívták, amit a Szovjetszövetség népei. Nem csalódtunk, — az orosz nép, a szovjetnép, Lenin és Sztalin igazságos ügye, győzedelmeskedett. Nálunk győzött a népi forradalom, a népi demokrácia. Oroszország eljött, — közöttünk nincsen többé választófal.

Jugoszlávia haladó emberei a múltban az orosz kultúra nagy és kimeríthetetlen forrásából tanultak, különösen a XIX. század haladó orosz gondolkodóitól. Népeink évszázadokon át Oroszországra vetették szemeiket. Az Októberi Forradalom felrázta legiobb embereinket, népeinket; az Októberi Forradalom nagy eszméi természetesen mély hatást keltek bennük. De akkor még nem volt elég erőnk, hogy azt tegyük, amit a háborúban tettünk. Nem értek még meg a feltételek. De amikor a német háborús gépezet végigrobogott országunkon, világossá vált népeink előtt is, ami már világos volt legiobb fiaik előtt, — Oroszország nélkül nincsen menekülés.

A Szovjetszövetség részvétele a háborúban lehetővé tette, hogy Jugoszlávia népei sikerrel harcoljanak és győzzenek. Később megérkezett a Szovjetszövetség közvetlen segítsége is — és együtt ömlött vérrünk Jugoszlávia mezőm. Jugoszlávia népei nem jutottak volna nemzeti szabadságukhoz, nem valósíthatták volna meg az érdekeiknek leginkább megfelelő rendszert, ha a Szovjetunió nem tölti be szerepét a háborúban, ha nem tölti be szerepét a világban ma és ha a szovjetkormány nem támogatja a jugoszláv nép küzdelmeit.

A SZOVJETUNIO NÉLKÜL NEM LEHET BÉKE ÉS DEMOKRÁCIA

Ha ma Jugoszlávia népeinek jövőjéről beszélünk innen, — elmondhatjuk, hogy jövőnket a Szovjetszövetséggel való szoros kapcsolatban látjuk, mert másképp el sem tudjuk képzelni azt.

Az első világháború után megkísérelték, hogy valami szláv-politikát folytassanak a Szovjetunió nélkül és ellen. Ezek a reakciós kísérletek nevetséges utópiáknak bizonyultak — a szláv népek együttműködése, harcuk a békéért és szabadságért el sem képzelhetők a Szovjetunióval való szoros kapcsolatok nélkül. A Szovjetszövetséget támadja ma minden reakciós, minden háborús úszító, de egyben a központja is a világ demokratikus erejének és felé emelik szemeiket a világ elnyomottai és szenvedői. Minden szláv büszke lehet arra, hogy ez a szerepe a Szovjetszövetségnek és az orosz népnek. És ha így van, — hogyan ne gyűlnének köréje a testvéri szláv népek? Mellette komoly tényezőt jelentenek a nemzetközi politikában, szabaddá és függetlenné válnak és a népi élet új demokratikus formáinak mintaképeivé.

A Szovjetszövetség támogatása nélkül Jugoszlávia népeinek a szabadságáért, demokráciáért és függetlenségéért vívott harca, bármilyen hősi és áldozatkész lenne is, nem nyújthatna a népnek — mint ahogy

nem tudott nyújtani a multban sem —, olyan gazdag termést, mint ami-
nőt adott.

Jugoszlávként beszélek, de azt hiszem valamennyiünk nevében
mondhatom: nincsen szláv együttműködés a Szovjetszövetség iránti
önzetlen szeretet és barátság nélkül; nem lehet sikerünk a békéért és
demokráciáért folyó harcunkban, ha nem támaszkodunk a Szovjetunióra!

Emberek és mozgalmak, melyek a szláv országokban ellenségesen
tekintenek a Szovjetszövetségre, nem szláv mozgalmak, nem is nem-
zetiek. Ezek az emberek és mozgalmak nem látnak az orruknál tovább.
Nem látják, hogy a szláv államok függetlensége, szabadsága, fejlődése
el sem képzelhető Szovjetszövetség támogatása nélkül.

A mi korunk sokkal viharosabb annál, semmint megengedhetnék
a nép sorsával való játékot. A kor parancsolja, a többi között, hogy
megteremtsük az egymásközötti testvériséget és hogy egyenként olyan
kapcsolatokat teremtsünk a Szovjetunióval, melyet senki többé szét
nem bonthat. Ez az idő parancsa, a demokrácia győzelmének feltétele,
a béke útja és köteleességteljesítés, mellyel a jövő nemzedékeknek tar-
tozunk.

Éljen a szláv népek testvéri együttműködése a békéért és a demok-
ráciáért folyó küzdelemben!

Éljen a Szovjetszövetség a szláv népek védelmezője függetlensé-
gükért és belső fejlődésük szabadságáért folyó harcaikban!

Éljen a Szovjetszövetség generalisszimusza Joszif Viszarionovics
Sztalin, a szláv népek vezetője abban a harcban, amelyet függetlensé-
gükért, az együttműködésért, a békéért és a demokráciáért folytatnak!

MAJAKOVSZKIJ VLADIMIR:

LENIN

(Három részlet a költeményből.)

... Most temetjük
a legföldibb valakit,
ki a földlek közt
valaha csak élt
a Földön,
Földi ember,
de nem úgy,
mint a középszer jelleme,
melynek látköre
saját tekenőjébe vezett.
Az egész
Földnek
volt átfogó szelleme,
látta
azt is, mit az idő elfedett.
Hozzád
és hozzám
hasznoló tán,

de eszméinek
 sűrűbb
 a rétegződése:
 egy-egy
 másféle ránc
 a homlokán,
 gúnyosabb,
 vagy keményebb vonás
 ajkára vésve.
 Nem diadalmas
 kemény kényur,
 ki eltípor,
 amint
 testeden lépdél.
 Ő kedvességet áraszt,
 amint
 társai felé nyúl,
 ő ellenségelhez
 vasnál keményebben
 ér el...
 ★
 Kommunizmus kísértete
 lárt körül
 Európában.
 Ment
 és jelt adott
 a távolból megint,
 s mindezek folytán
 Szibírszék a pusztában
 megszült
 egy köznapi flút:
 Lenint,
 Ismertem egy munkást,
 írásstudatlan volt.
 Még az ábécé
 ízélg sem íutott.
 De hallotta,
 mit beszél Lenin,
 s máris
 mindent tudott.
 Egy szibériai paraszt
 mondta el
 ezt a dolgot.
 Akik bevették,
 megvédték a falcskát,

mely most boldog,
nem hallották,
nem olvasták Lenint,
de —
leninisták voltak...

★

Európa ökle
hiába fenyeget.

Dühödten ordítunk:
Megállj!

Soha!

Legjobban

szervezi

a kommunista tömeget

halálában is

Iljics

maga.

Szörnyű

erdő leng

a kémények felett,

a zászlórudakat

míflók keze

tartja,

a vörös zászlóval együtt

a Vörös Teret

iszonyú erővel

rántja magasra...

A zászlók

minden ráncából élénk jó

ismét

Lenin

és hív, mintha élne:

— Proletárok, fel, fel

a harcra,

mely végső!

Többé

ne görbüljön

rabok háta, térde!

Éljen a forradalom,

a boldog, közeli diadal!

Proletárhadsereg,

kelj föl délcegen!

Ez az egyedülálló

nagy viadal

mind között

amit csak ismer a történelem.

R a d ó G y ö r g y fordítása

IRODALMI PÁLYÁZATUNK MÉRLEGE

Irta: Lóvay Endre

Nem zajos siker, hanem a haladó munka egyszerűhangú számadása a célunk. Ellentétben a letűnt idők irodalmáraival — az új szellem nem erőszakolja a zajos sikereket, tervszerű munkájában évszázadokra épít. Mindig mélyre nyúl, a dolgozók fölfelé emelkedő tömegeihez, hogy onnan merítsen magának mondanivalót s közöttük találja meg olvasóját, hallgatóját.

Korunk forradalmi fejlődése megnyilvánult a közélet minden vonalán: a történelem nagyot lépett s a gazdasági élet a szellemi élettel együtt hozzáigazodik. Másként látják az életet ma azok, akik előre tekintenek. Élményeiket a jövő sugallja, hangjukat az építő holnap formálja meg, bennük a teremtés láza ég s a nagy korok alkotóinak forradalma. Így nem lehetnek a »visszatekintők«, a »szürkék hegedőse«. Az új idők hangja nem a letűnt világ olvasójának szól, mert a merengés és az életben való beteges tévelygés helyett itt az élet igénlésevel találkozik.

Az élet igénlése egyidejűleg az irodalmi élet ígétését is jelenti. Az irodalom az új idők száguldó termelésében is megtalálja a helyét, megtalálja igazi hivatását is, mert nem az irodalom formálja az életet, hanem az élet szabja meg az irodalom útját. A valóság ábrázolására pedig kevés kor adott annyi nagyszerű és csodálatos témát, mint éppen napjaink történelme és apró hétköznapi tettei. Ezekben kell keresnünk tehát a szépséget és az embert, a hőst, aki nem »vergődik a századok ütőerén«, nem marad örökké szenvedője az időnek, hanem bátran és hősiesen a dolgok élére áll és formálja, alakítja a maga életét és társadalmát.

Az új irodalmi élet a fennebb-megrajzolt keretek között most van indulóban. Útjának és irányának megjelölője a szocialista realizmus s monadnivalójának központjában minden idők legnagyobb értéke és mértéke az ember áll. A valóságábrázolásnak ez a formája vallja, hogy az egyszerű embernek is megvan a maga nagysága s életének sokféle megnyilvánulásában visszatükröződik a minden sallangjától és hóbortos túlzásaitól megtisztult romantika.

A HID irodalmi pályázata fél esztendővel ezelőtt nem állított könyvnyű föladatot a nyomtatott betű kedvelői és az új szépirodalom igaz barátai elé. Folyóiratunk, sajtónk és egyre terebélyesedő könyvtermésünk új, nyomtatott betűre éhes, fiatal olvasótábor gyűjtött maga köré. Városok és falvak apró olvasócsoportjaiból kerül ki és izmosodik komoly könyvfogyasztóvá az új olvasó, aki lépésről-lépésre mindjobban fölismeri azt a ténnyt, hogy irodalom nélkülül, mert csak akkor él, ha az olvasóban él. (A vajdasági magyar irodalom mindaddig nem számított irodalomnak, amíg az írók egymásnak irtak, a könyvek, folyóiratok jelentéktelen példányszámban jelentek meg s ez a pár elárvult könyv, folyóirat is fölívágtalanul hevert az előfizető vagy az unalmában irodalmi pártfogóvá vált néhány földesúr és gyáros könyvszekrényében.)

Az új írás tehát nem a szobatudósoknak és a szóvirágokért lelkesülő széplelkeknek szól, hanem a gyár dolgozóinak, a fekete föld műveseinek, a bérkaszárnya és a zsupfedeles ház lakóinak és a jövő társadalmunkat jelentő és alkotó s hihetetlen gyorsasággal fejlődő ifjúságnak. A fejlődésnek ez a rideg ténye nem jelenti azt, hogy a régi író

csupán hangszert cserél, vagy új hangon szól az olvasóközönséghez, hanem teljesen föloldódik s fölszámolja önmagában a múltat. Ha csakugyan a néppel érez, akkor meghal benne az elenfántcsonttorony fele kapaszkodó szépíró s megszületik benne a népért élő dolgozó szellemi munkás. Am az új olvasóközönség új íróit is terem magának; mintahogy másfél évszázaddal ezelőtt a polgári irodalom kibontakozása polgári írókat állított az élre, úgy a mi irodalmunk is a dolgozók rejtett tehetségeiben keresi építőit.

Az új tehetségek most indultak el lapjaink hasábjain. A pályázati fölhívás nem maradt visszhangtalan s meg kell mondanunk, hogy az érdeklődés nagyobb volt, mint amilyenre számítottunk. Folyóiratunk száma nem a régi irodalombarátok berkeit mozgatta meg, mert ha csupán-csak arra épít, nem ér el igazi sikert, — hanem sokkal mélyebben járt s visszhangot talált a munkásírók mondanivalóiban. Megszólaltatott olyanokat, akik eddig talán sose írtak, vagy csak önmaguknak írtak s titokban eltépték az írást, hogy ne lássa kabátos úr vagy népet vigyázó véreb szeme. Élmények, emlékek és naplójegyzetek kerültek így elő a sublóból, az inasláda aljáról és sok helyütt jóllehet csupán az emlékezetből, mert a jegyzeteket elporlasztotta a háború tüze. Földmunkások, gyári munkások, kubikosok élete nemcsak közvetve, hanem közvetlenül szólal meg az egyszerű beszéd hangján.

A fiatal erő indulása jelenti a legtöbb ígéretet. Gimnazisták, ifjúmunkások, a betű szerelmesei, valamennyien alulról jöttek s fölfelé tartanak. Számukra iz irodalom úgy tartalomban, mint formában a má t és a holnapot jelenti; Korunk fejlődésében a maguk fejlődését látják és a szabadság fogalma nem cseng erőltetett szólamként, hanem minden életmegnyilvánulásukban valósággá válik. Ők ma a dolgozó ifjúság szószólói s műveikben — ha kezdetlegesek is — ugyanaz ahev gyüregszik, amellyel a boszniai hegyek között, a bánáti Tisza-hajlatban és a romtarkarítók soraiban találkoztunk.

Témköreiket nézve az új írókban kétségtelen legnagyobb élményt az elmúlt hatusztendő történelmi eseményei jelentették. A háború szörnyű szenvedéseinek panaszát már nem igen halljuk, mert a szabadságharc győzelmének lendülete és az építő holnap rohanó léptei elnyomják; panasz helyett biztatás s a mult temetése, siratása helyett a jelen dicsérete, építő bíralata és a jövő hívogatása szól. A fölszabadulás, a földreform, a vasútépítés, az államosítás és a népi demokrácia fölszabadulásának élménye húzódik keresztül ezeken az írásokon, novellában, elbeszélésekben, színpadi jelenetekben s drámai kísérletekben. Az uralkodó tárgykör meggyőző erővel érvényesül: a nagy idők küszöbén született s a háború éveiben emberré cseperedett gyermek élete a falun, a város falai között és a bácskai vagy bánáti kastélyok árnyékában.

Ezek az apró életek nagy dolgokról beszélnek nekünk s nem utolsósorban arról, hogy Vajdaság népei b e l é p n e k az irodalomba és a magyar irodalom számára — fejlődésünknel fogva — új korszakot nyitnak.

Vegyük sommásan: ötvenhat pályamű érkezett be összesen. Ebből harmincnégy pályamű a novellapályázatra, tizenhat egyfelvonásos színdarab és hat háromfelvonásos színmű. Irodalmi életünk még éppen csak hogy indulóban van, a kezdet kezdeténél tartunk s ezen egyhamar nem is juthatunk túl, — de nagy és komoly érdeklődésnek számít a több mint félszáz kézirat. Főleg akkor eredmény ez, ha arra gondolunk, hogy a szellemi termelésben meglehetősen lomha Vajdaságunk a mult egyetlen pályázatán sem hozott ennyi termést.

A legnépszerűbb az elbeszélő műfaj, s a legjobban megközelíthető. Pályázóink itt jelentkeztek a legtöbben, érthető, hisz a fogalmazás tudományának — helyesebben formájának — ez az első lépcsőfoka. És az eredmény is itt mutatkozott. Bár a kéziratok olvasása közben találkoztunk kezdetleges írásokkal, szárnypróbálgatásokkal, fiatal irodalombarátok iskolai dolgozataival és olyanokkal, akik a mult irodalmi divatjainak hódolva a »tegnap« mondanivalóit dolgozták föl nagy előszeretettel, hogy ha rövid időre is, de előforduljanak a mátol: napjaink bennünk élő és évtizedek sorsát hordozó problémáitól. De ez minden fejlődés kísérő jelensége s biztató, hogy hangja teljesen elvész az újak erőteljes székkfogalásánál.

A bírálókat szerint az első díj mértékét nem érte el egyik pályamű sem; az írók tartalmilag és formailag nem adtak tökéleteset, de nem is adhattak, mert csaknem valamennyien kezdők az irodalomban. Ezért a második díjat három pályamű írója kapta, a harmadik díjat pedig az értékelési sorrendben következő novella szerzője nyerte el.

Külön értéke a novellapályázatnak, hogy az elsőnek között »Mesgyekarók« kollektív mű. Írója: Ribár Géza nyolcadikos diák, Tóth Attila tanító és Muzsik Lajos szövetségi alkalmazott. A földmunkásság életéből merített valószerű történet ebben a novellában meggyőzően hat, csupán formai fogyatékoságok tartják vissza a tökéletes, kerek műfaj kibontakozását.

Papp József, a »Fény a ködben« című pályadíjnyertes novella írója tiszamenti származású diák. Irodalmi érdeklődése főként a parasztság felé fordul, a föld műveisei és a paraszélet írói felé. Apró írásai gazdag élményekről adnak számot, csak formai nehézségek gátolják benne a teljes fölzsabadulást és fiatalos tehetségének kibontakozását.

Szekeres János, az »Igazi aratás« című novella írója a kezdő tollforgatók közé tartozik. Egyetlen beküldött munkájából következtetni lehet a jó megfigyelő erőre, az ábrázolókézségre. Nyelvezete kiforratlan, kissé nehézkes s idegen szóképekre támaszkodó.

Kovács Lajos »Egy darab élet« című novellája tehetségre vall. Egyszerű, közvetlen hangja híven tükrözi mondanivalóját. El nem hallgatható erénye, hogy apró, jelentéktelennek látszó történetekben meglátja és fölismeri az emberi élet szépségeit és drámaiságát.

Novellapályázatunk eredménye a fennebb említett írásokon túlmutat. A kéziratokban nem egy kezdőtehetségre valló munkát találtunk, főleg a mondanivaló hordereje ezekben az írásokban a legnagyobb, az író életében talán most először jelentkezik papírra vetve s ezért olyan formai nehézségekkel küszködik, hogy a benne élő gondolatot nem tudja megfelelő módon kifejezni és az olvasó elé vinni. A munkásírások között elsőnek kell említenünk Balog Mária »Vörösök« című naplójegyzeteit. Ez kissé kúszált, de csodálatos leírása a szegény emberek szenvedésének. Nem novella, inkább önéletrajz, melyből egy munkáscsalád élete bontakozik ki. Az író — mint naplójában mondja — iskolába sem járhatott a sok gondtól, az ábécét az utcán elfogott gyermekektől tanulta meg, odaadta érte utolsó falat kenyérét. Már ez a kis részlet is kész novellatéma, de hol maradt a városszéli proletár attól, hogy tollat fogjon s élményeit formábaöntse. Gyári munkás keze alól került ki a »Nyári pihenő« című novella, melyben a lüktető üzemi élet mindennapjára ismerünk. Féléletet gépek mellett töltött dolgozó hangja ez, kár, hogy nem foglalozhatott többet a munkásélet leírásával.

»Az első munkanap« hangulatos novella a brcsko-banovicsi vasút-

vonaról: írója Parényi József beográdi ifjúmunkás s hősei inasok. Az ifjúsági munkatábor életéből mindössze egy napot rögzít a pályamunka, a vidám készülődésről, a csillézésről, kubikolásról.

Szilasi László a haladószellemű fiatalok harcát rajzolja meg pályaművében, melynek címe: »A csoport«. A munka kezdőre, — de tehetőség kezdőre vall, soraiiban helyenként szinte gorkiji meglátásokkal találkozzunk.

A »Pacsirtafészek«-ben Pollák Anna foglalkozik a földosztással kis-sé szentimentálisan és naiv formában. Nagymélykúti Antal »Éva« című elbeszélésének cselekménye zsúfolt, kidolgozatlan: jó kezdődik s a befejezőben ellaposodik. Kubicza Károly (Néma hantok) háborús novellát írt, de a jó tájleíráson kívül nem tudott többet nyújtani. Wellner Albert (Szilávkó temetése) folyamatos, novellisztikus írást küldött be, de a nagy időket ilyen röviden s mozaikszerűen nem tudja eléggé átfogni. Lányi István (Mire megvirrad) elég jó technikájú írás, — igényesebb író kezében jobb is lehetett volna. Hősei túl romantikusak s a dolgozat vége elszárazt Szekula András (Visszatérés) rövid, naplószerű lírai írása elég formás, de nem novella. Megcsillan benne az elbeszélőkészség. Sárkány Szilveszter (Tegnap és holnap) novellisztikus pályaművet adott, de lélektanilag zavaros s ennek folytán a befejezés teljesen erőtlén. Szikora István földmunkás (Reakciók) nem a képzeletből merít mondanivalót, hanem a mindennapi életet mutatja föl. Jó meglátásai vannak, de nem tudja megfogalmazni s megfelelő módon kifejezni élményeit. Pétersz József (Laikus művezető) kispolgári izű, naiv írással szerepelt: családi képeslapba való csevegés ez. Vándor Pál (Égő búzatáblák) a munkásmozgalmat nem jól ismeri, ezért nem tud öntudatos munkást adni novellájában. A szentimentális befejezés nem hozza helyre a bántó lélektani hiányosságot. Dévavári Zoltán (Új csapáson) a nagy változás témáját igyekezett földolgozni elbeszélés formájában. Ez a téma valóban időszerű és nehéz, de a novellában a folyamatos stílus ellenére sem érezhető a meggyőző erő. Dóczy Margit (Szubotcáról—Szabadkáig) Auschwitzről, a sárgacsillagos emberek nagy kálváriájáról ír, hol minden lépten a halál kísér. Jó írás és hatástkeltő, inkább riport, mint novella. Fodál Dezső (A jeles tragédiája) igénytelen iskolai dolgozatot írt az első diákszerелеmről. Sebestyén Mátyás (Mi újság itthon?) kissé valószínűtlen problematikájú elbeszélést adott arról, hogy egy zsidó munkaszolgálatos miként tér vissza a fogságból s feleségül veszi árendásának lányát. A bántó happy-endet a gördülékeny stílus sem feledteti. Ujházy István (Doromb és a mankók) szépen lendülő írása nem szerves egész, hanem inkább képek egymásutánja, amely a végén szónoklattá válik. S. Bosnyák Mária (A nagy elhógtétel) a szürke tisztviselő vergődő életét hozza élénk, néhol szinte csehovi meglátásokkal. Kár, hogy az elbeszélés a befejezésben elerőtlenedik.

Még néhány prózai írásról kellene itt számot adni, mint amilyen a »Vászja«, »Napkelet«, az »Enyészettől a társadalomig«, hogy teljes legyen a mérleg. Ezeknél is a tartalmi és formai fogyatékok mutatkoztak, ám az értékeket sem szabad elhallgatnunk, amelyek az írásokban itt-ott megcsillannak. Ezek az írók, ha jelen esetben nem is juthattak be a pályadíjnyertesek közé, értéket jelentenek, munkáik nem vesznek el nyomtalanul és azok, akik irodalmi életünk élén járnak, számoltartják őket.

Színházkulturánk valójában csak most van kialakulóban, a fejlődés első lépéseinél tárt, elterjedt műkedvelő színiátzásunk pedig még nagy-

részt az operettszellemtől megrontott népszínmű világában él. A dráma műfaja ilyen körülmények között a mi vidékünkön úgyszólván ismeretlen maradt. Dolgozó népünk komoly színpadi előadást a múltban alig láthatott, s amit látott, attól elfordult, mert a »komédiázás« nem volt kenyere. A munkásírónak sem nyílt sokkal nagyobb lehetősége a műfaj és a színjátszás lényegének megismerésére. Ezen a téren talán a haladó értelmiség tapogatózott jól, mert fölismerte a színház és a dráma korhozköötöttségét s ezen a vonalon meg is találta a kapcsolatot a néppel.

Színadarab pályázatunk hézagpótló munkát kívánt végezni egyrészt új, időszerű darabok megíratásával, másrészt a drámai műfaj népszerűsítésével. Inkább kísérletezés volt ez, mint egy terv programmszerű megvalósítása és a beérkezett kéziratok átolvasása és tanulmányozása után meg kell mondanunk, hogy kísérlet is maradt csupán. A huszonkét pályamű között egyetlen egy sem akadt, amely úgy tartalmilag, mint formailag megfelelt volna a követelményeknek. Itt nem a szigorú mérték marasztalja le a fiatal és némi tehetséget eláruló szerzőket, hanem elsősorban az a tévhit, hogy a színpadon eszményített, irreális alakokat kell bemutatni, olyan embereket, akik tökéletesen elszakadtak a való élettől s valahol, szinte elérhetetlen magasságokban, az eszme világában élnek; ilyen beállítás után a cselekmény nem a mindennapi élet törvényei szerint fejlődik, hanem a szerző naiv elgondolásai szerint vagy erőltetetten ostoba házassággal végződik (a fiatalok a végén egymásé lesznek és a kulák megbékél a lázadó földmunkással) vagy a partizán szkeccsekéből már annyira ismert fölshabادلási jelenettel. A tartalmi fogyatékosságok mellett nem utolsósorban hiányolható a jelenet és képszerkesztések helyes megoldása. A legtöbb színadarab emiatt esett el attól, hogy a pályadíjat kiérdemelje.

Az egyfelvonásosok közül a legerőteljesebb pályamű: A kerék forog című parasztdráma. A darab középpontjában a földreform nagy műve áll. A cselekmény menete az első képben zavartalan, a második képben azonban, ahol a földreform ténye bontakozik ki, a darab hangja míngyszerűvé válik és a művészi eszközök hiánya miatt meggyőző ereje csökken.

Burkus Valéria »A folyón át« címmel a népfölszabadító mozgalmat dolgozta föl egy felvonásban, bár ennek a történetnek a tökéletes kibontakozásához három felvonás is kevés. Úgy Burkus Valéria, mint a »Nemes bosszú« szerzője megfeledeztek arról, hogy az egyfelvonásos színmű vagy dráma zárt, kerek egység, amelyben a fölvetett cselekmény elejétől végig lezajlik.

A »Malac« című tréfás jelenet ellentétben az előbbi színadarabváltozatokkal, szerzőjének színpadi tájékozottságára vall; a folyamatos játék bár kerek egész ad, mégsem egyfelvonásos színmű, inkább rövidlevegezett kabaré-darab; poénraépítettsége nem tölti be a színmű keretét. Polyák Dezső két pályaművel szerepel: »Estvány gazda a bírónál« túlhajtott parasztkomédia. Ez a rosszulalkalmazott pesti humor inkább gúnyolja, mint neveteti a magyar parasztot. Az »Ifjúsági vasút vonal« című darabvázlat alkalmi mű, újságcikkek visszhangján született s éppen az hiányzik belőle, ami a vasútépítő ifjúság nagyságát jelképezi. Mike, Ferenc »Megértők«-je az izmos kocsislegény és a földbirtokosleány szerelmének banális meséje. Gál Imre »Hajnalhasadás«-a fölszabadulás napjainak szokványos rajza: úgy alakjai, mint cselekménye messze estek a valóságtól. Szikora István földmunkás két színadarabban szerepel: az »Élet tükre« olyan megrázó drámai magot tartalmaz, hogy hozzá hasonlival a pályázatok között nem igen találkoztunk. Mondanivalóját nem

tudja formába önteni s még nagyobb veszteség, hogy a munkásélet igazi arcát, — önmagát nem tudja fölmutatni, Verner Lajos nem ismeri a jelent, mert »Jövő«-je szinte, utópia lehet, annyira valószínűtlen. Az »Örökség« című pályamunkája tökéletesen ellentmond mindazzal, amit az inaséletből ismerünk. Kucsera Károly népszínmű utánzata kísérlet arra, hogy fölelevenítse a drótostótok életének mikszáthi humorát. A »Régi földesúr« a feudalizmus romantikáját idézi és a főhős Szeghalmi Zoltán még Jókai magyar nábobját is meghazudtolja galambszívével. K. Kiss István bánáti földmunkás »Új idők, új emberek« című darabjában a paraszti életet szólaltatja meg egyszerű, emberi hangon. Inkább párbeszéd ez, mint szindarab. Írója a nappali napszámmunka után éjszaka szakított időt arra, hogy művét megírja. A kezdő bizonytalansága érzik a sorokból, de a mondatokat a dolgozó életének melegsége járja át s ez a melegség biztat, hogy K. Kiss István elkövetkezendő kéziratai elérjék majd a közölhetőség színvonalát.

A dráma-pályázat vajmi keveset adott, mert éppen azok nem szólaltak meg, akiknek a pályázat íródott. Az irodalom képzett művelőire gondoltunk, mert a dráma a legnehezebb irodalmi műfaj s kezdő kezeiben csak akkor él, ha kirobannó tehetség jelentkezik. A beérkezett hat szindarab egyformán lemaradt, ezek között még kiemelkedő írásra sem találunk, leginkább azért nem, mert a szerzők tartalmilag sem választották meg helyesen témáikat. Formai tekintetben egyik sem dráma, még csak nem is drámai játék, hanem egymásmellé rakott képek, összefüggés nélküli jelenetek sorozata. Alakok megformálásáról, ábrázoló-készségről nem is beszélhetünk, ha itt-ott el is kell ismernünk a szép, gördülékeny stílus tetszetős hangját.

A modern élet drámájának nevezi a szerző a »Ne ölj« című vázlatot, amelyből annyit tud meg az olvasó, hogy a szerelmes nőorvos még önmagát is megtagadni kész. A jó induló darabot a bántó lélektani ellentmondások ellaposítják s a dráma legszebb mozzanatait valósággal eltemetik. A »Panna néni mesél« mai környezetbe ágyazott népszínműnek készült, vérszegény cselekménnyel és még annál is kevesebb mondanivalóval. Ambrózyiné Szenessi Adél »Mondd ki vagyok?« című vígjátéka kissé messzeesett a Vajdaságtól: lord Chesterfield vidéki kastélyában játszódik, biedermeyeri környezetben. A coctailés történetek forró happy-endje még választékos hangján sem a mi világunkba való. Az »Északi fény« írója már a népi életből meríti témáját, közelebb jár a valósághoz, de nem tud szabadulni a vidéki színpadon látott operettek káros hatásától s a jobsorsra érdemes mondanivalót olcsó hatásokért teljesen elfecsérel. Boldizsár Mihály az egyetlen parasztíró a háromfelvonásosok szerzői között, népszínműve azonban nem ma, hanem legalább másfél évtizeddel ezelőtt íródott s a történet is közel félvszázaddal ezelőtt játszódik a hűbérurak birtokán. S onnan sem a jobbagyvilág keservei, hanem a »fehérnépek«, a földbirtokos romantikus körülmények között született unokáinak szerelme szól. A föld mai dolgozói egészen másként látják a világot.

Az írók fölsorolásával és a művek értékelésével állítottuk össze irodalmi pályázatunk mérlegét. A polgári kritika értelmében vett eredményeket nem mutatunk föl, mert nem is az a célunk: génuszokat az emberekben rejlő tehetség és a szakadatlan munka teremt, nem a hírverés; — olcsó népszerűsége viszont a mi irodalmunk nem törekszik. Akik itt kezdő tehetségként jelentkeztek, — az új, fiatal novellisták —, számunkra s irodalmunk számára nyereséget jelentenek. Fejlődésük

elé szabad utat nyitunk. — szabadabbat, mint az előttük járó nemzedék kapott, amikor tollat vett kezébe. Útjukat egyengetjük s úgy vi-gyázunk rájuk, mint országunk és jövőnk építőire.

Mert ők a HÍD, az új Jugoszlávia vetésének első termései...

BESZÁMOLÓ A BEOGRÁDI IRÓKONGRESSZUSON

(Második rész*)

Írta: Zogovics Radován

Hogyan nézett ki irodalmunk a háború előtt, milyenek voltak a viszonyai a megszállás és a népfelszabadító harcok alatt, hogyan viselkedett a háborúban és a háború után az eredményekkel, szükségletekkel, tervekkel, célkitűzésekkel a népi sikerekkel, áruállással, reakciós büntetettekkel, a világ pozitív és negatív jelenségeivel szemben? Mászóval, hogyan teljesítette művészi, nemzeti és emberi kötelességeit a legnehezebb és legdicsőbb időszakban.

A fasiszta bitorlók támadása előtt irodalmunkban világosan elhatárolt két tábor állott: az egyik a fasiszmus mellett, a másik ellene foglalt állást. Az írók között, akikről azt állíthatnánk, hogy középen állot-tak, különösen nagy értéket képviseltek egyes idősebb írók. Legjobb és legegészségesebb hűrokat pengettek a valósághoz fűződő költemé-nyeikben és azokban a harcos, romantikus írásokban, amelyekben az irodalmi hagyományokat őrizték meg.

Minél közelebb jutott hozzánk a fasiszta hódító támadásának ve-szélya Jugoszlávia ellen és minél nagyobb erőfeszítéseket tett a Kom-munista Párt élén Titóval az összes hazafias erők egybegyűjtésére és mozgósítására, annál közelebb jutottak egymáshoz az antifasiszta írók és az idősebb nemzedék írói és annál érezhetőbbé vált bizonyos meg-különböztetés a feltétlen formák hívei, különösen a régi formalisták kö-zött. Az ország megszállása azután a népfelszabadító harc és a hazai áru-lók harca a népfelszabadító mozgalom ellen befejezték ezt az elkülöní-tési folyamatot és kifejezésre juttatták a közeledést és gyűlölködő eltá-volodást az igazi arcok, igazi értékek és életképességek, az egyes iro-dalmi csoportok és irányzatok között. A fasiszták, fasiszta szelleműek, integrálistok vagy ösztönös nacionalisták — ahogyan magukat nevezték — azonnal a megszálló szolgálatába állottak, akár közvetlenül, akár közvetve az usztasa vagy csetnik mozgalom keresztül történt ez (Bu-dák Mile, Sztefánovics Szvetisláv, Jankovics Velmár, Javornik Mir-kó, Debelyák Tine, Manojlovics Tódor, Mizeteo Anton, Vászics Dragisa, Gyuriscs Mladén, Velikona Narte és így tovább. A megszállók szolgálá-tába állott a trockisták maroknyi nyomorúságos csoportja is, akik az irodalmi életben már a háború előtt sem jelentettek semmit, és most egyszerre a nemzeti-szocialista eszmék képviselőivé, a német-usztasa és német-nédics lapok legtevékenyebb munkatársaivá, az irodalmi fo-lyóiratok pályázatainak és a hazaáruló »irodalmi« díjaknak nyerteseivé, usztasa és nédics haditudósítókká váltak (Nikolajev Kus — Mirkó, Ste-dimlja Szávics, Breznanac Veszelin, Szofta Iván, Lazarevics B. L.). A vallásos misztikusok is nagyrészt a megszálló oldalára álltak. Az ifjabb, »modernebb« dekadens formalisták vagy csatlakoztak a megszállóhoz és nyílt célzatossággal írtak, illetve tevékenykedtek a megszálló érde-kében, tisztának, semlegesnek, célzatosságmentesnek nyilvánított írá-

*) Az első rész megjelent 1946, 12-ik számunkban.

saikkal — vagy teljesen önmagukba húzódtak, mint a sündisznó az elrohanó lovasok mellett. A L'art pour l'art idősebb feltétlen híveinek egy része, mégpedig a legkiemelkedőbbek, akik éveken keresztül kiabáltak, hogy az írónak önállóan kell lennie és az irodalmi alkotás egyetlen előfeltétele az elkülönülés minden társadalmi és életbeli jelenségtől — most egyszerre okupátor híveivé váltak, a nemzeti szocialista eszmét magukévá tették és hirdették az usztasa, nédics, csetnik célzatosságokat. (Bonifacsics Antun, Pandurovics Szima, Vizner Lyubo, Vilovics Gyuro, Delorko Clinko és mások). A L'art pour l'art másik, kisebb csoportja a passzív házi ellenállás vonalát foglalta el, továbbra is ugyanazokról a problémákról és ugyanúgy írt, mint a háború előtt, de semmit sem közölt a megszállók és hazaárulók sajtójában. A passzív ellenállás vonalát foglalták el egyesek a realista harcos romantika, irodalmi hagyományainak híveiből, valamint néhányan az antifasiszta írók közül is, különösen az ifjabb dekadens modernnek soraiból. Ezek kitérve minden együttműködés elől vagy elutasítva azt, teljesen elhallgattak, vagy pedig bizonytalan búvóhelyükön régebbi és közeli multunkról, régi meghódításokról és hódítókról írtak könyveket. A megszállók és hazai bérenceik ellen, a régi visszatérése ellen és az alkotó emberi jövőért folytatott tevékeny, nyílt felszabadító harc álláspontját minden haladószelemű író vállalta és soraikba álltak az antifasiszta írók nagyjából, az idősebbek, a realista írók kiválóbbjai és a harcos, romantikus hagyományok írói közül jónéhányan. Tevékenységüket vagy a partizánegységekben, illetve a népfelszabadító hadsereg egységeiben fejtették ki, vagy az ellenséges háterszágban, nagyobbára a jugoszláv országrészek központjaiban. A partizánegységekben vagy népfelszabadító hadseregben, továbbá a felszabadított területen ezek majdnem kivétel nélkül harcosok vagy politikai munkások voltak a nép és a hadsereg soraiban, esetleg katonai vagy politikai irányítók. Emellett szerkesztői vagy munkatársai voltak a zászlóalj, brigád vagy divíziók (kézzel, géppel írott vagy sokszorosított) lapjainál és folyóiratainál a központi vagy tartományi politikai és katonai politikai lapoknál, folyóiratoknál. Előadók voltak, énekkarok, műkedvelőtársulatok nevelői, tanítók az ideiglenes elemi iskolákban és tanítóképzőkben, valamint az analfabéta tanfolyamokon a felszabadított területeken, esetleg a katonai egységekben. A haza megszállott területein, a népfelszabadító sajtó tagjai a felszabadító alap gyűjtői voltak, költeményeket írtak a partizánokról és a Vörös hadsereg harcosairól, a hősről és a felszabadító harcok vértanúiról és írásaikat illegálisan kinyomták, hogy eljuttassák a katonai egységekhez (mint például a nagy szlovák költő, Zsupancsics Oton). Írásaikat esetleg elrejtették és őrizték, hogy a felszabadulás percében üdvözölhessék és megörvendezhessék a harcosokat. Az antifasiszta írók közül sokan börtönbe vagy gyűjtőtáborba kerültek. Nagyon sokan áldozták életüket a szabadságért és kultúráért, harc és alkotás közben a harcmezőn vagy búvóhelyen (Ceszarec Auguszt, Prica Ognjen, Kersovani Otokár, Kovacsics Goran, Miskina Pavle, Jovánovics Gyorgye, Desztovnik Karel, Kikics Haszan, Jarc Miran, Racin Koszta, Csufár Tone, Kukaly Vukajlo, Lopicics Gyorgye, Koparac Radivoje és sokan mások). Alkotásaik és áldozataik — ezek a jugoszláv irodalomnak a megszállókkal és hazaárulókkal szemben kifejtett ellenállásának legmeggrázóbb szavai, irodalmunk legszebb adománya hazánknak, szabadságának és kulturális erőfeszítéseinek. Dicsőségük hazánk és kultúránk dicsősége.

Első partizán napjainkban íróink röpiratokat, lépésre szavaló ütemes verseket, egyfelvonásosakat írtak, azt, ami ilyen körülmények között a legszükségesebb és legalkalmasabb volt, könnyen sokszorosíthatták, vagy nem is kellett sokszorosítani. Egyesek közül kezdettől fogva naplót vezettek. Az első komolyabb irodalmi munkát a megszállókról, hazaárulókról és büntetteikről, azután a népfelszabadító harcokról 1942 második felében íródtak és jelentek meg, vagy nyomtatásban, vagy sokszorosító gépen. Az első verset az usztasák gonoszjeteiről, a mézszárlásokról, kínzásokról és szenvedésekről, Kovacsics Gorán horvát költő írta. Az első partizán költeménygyűjteményt Bór Matej nyomatta ki. 1942-ben megjelent Kulenovic verse a Kozaráról: »Sztójánka a Knezsopolykai anya«. Ezzel párhuzamosan megjelentek Csopics első versei a partizánokról Krajinából, azután Popovics Jován sokszorosító gépen kiadott költeménygyűjteménye »Fecske a gépfegyverfészekben«, Desztovnik Karlo, Kosztics Dusán, Banyevics Mirkó és mások partizándaljai. Megjelent ezenkívül egész sor jelentős irodalmi riportázs, vázlat, színes leírás és novella a »Szlovenszki Zbornik 1942« sokszorosító gépen.

Az írók nagyobb és bőségesebb partizánirodalmi tevékenysége csaknem mindenkor nagyobb területek felszabadításának hosszabb időszakához fűződik. Az 1942. évi irodalmi eredmények elérhetetlenek lennének a nyugatboszniai, likai, banijai és korduni szabadterületek nélkül, a szlovéniai szabadterületek nélkül, illetve e területek többhónapos tartása nélkül. A B o r b a megjelenése Boszanszka Krajinában, a horvát és szlovén népfelszabadító sajtó megjelenése Horvátország és Szlovénia felszabadított területein, nagy mértékben hozzájárult a partizán irodalom tevékenységéhez 1942-ben. 1943 kezdetén a felszabadított Horvátországban, továbbá Boszniában megjelent Názor Vladimír a költő is, aki e háború legnagyobb huszárvágását követte el és aki, mint költő és mint ember többet tett a népfelszabadító harcokért, mint bárki más az írók közül. Názor Vladimír a felkelők soraiban nagy mértékben hozzájárult az irodalmi tevékenység felélénkítéséhez is, mindezekelőtt annak tekintélye, jelentősége növelésével és szerepével a népfelszabadító harcokban.

A következő években a népfelszabadító harcok irodalmi tevékenysége a partizánírók részéről folytatódik és csupán kisebb-nagyobb megszakítások fordulnak elő, habár ekkor folynak az ellenséges támadások és néhány irodalmi munkás elesik. Az irodalmi tevékenység kifejlődött, mert egyre sikeresebben fejlődött a népfelszabadító harc is, az írók harci és irodalmi tapasztalatokat szereztek, a felszabadított területekre és a katonai egységekbe új írók érkeztek a megszállott területekről. Ezenkívül egyre növekedett a felkelők kulturális és harci színvonala, nagyobb szükség volt az irodalomra, jelentősen növekedett a könyv tekintélye és fontossága, új írók bukkantak fel a katonai egységekből, vagy az egységeken kívül álló ifjúság soraiból.

Az ötéves népfelszabadító harc végén, annak az időnek a végén, amikor öt évig szakadatlanul résztvettek a szokatlan és rendkívül nehéz háborúban, a partizán írók meglehetősen jó mérleggel kerültek ki. Itt mindenekelőtt meg kell említeni mintegy tíz verses füzetű a népfelszabadító harcokból: Bór Matej »Átvészeltük a vihart«, Názor Vladimír »A partizánlány dala«, Desztovnik Karlo »Versek«, Csopics Brankó. »A hamvakból feltámadó haza«, Popovics Jován elveszett gyűjteménye »Fecske a gépfegyverfészekben«, Markovics Venko »Partizánok«, továbbá a legifjabb szlovén partizánköltők gyűjteménye és egyebek. Ide tar-

toznak versek a népfelszabadító harcokról és a megszállók, valamint csatlósaink gonosztetteikről: Kovacsics Gorán »Tömegsír«, Kulenovic Szekender »Sztójánka anyja«, Zogovics Radován »Dal Titó elvtárs életrajzáról«. Idetartoznak még az elbeszélő irodalom könyvei, irodalmi riportok, naplók, feljegyzési könyvek: Názor Vladimir »A partizánokkal«, Popovics Jován »Igaz legenda«, Horvát Jován »A győzelem útján«, Domcsevics I. »Névtelenek«, Barkovics J. »Az első vonalban«, Csopics Branko »A partizánlány mesél«, Dudics Dragojlo »Napló« és így tovább. Végül ide tartozik az a nagyszámú megjelent, de a háború idején össze nem gyűjtött vers, elbeszélés, jegyzettöredék és egyfelvonásos is (Zsupancsics O., Klopcsik M., Szeliškár T., Kaleba V., Popovics V., Kastelán J., Franicsevics J., Stambuka Z., Racín K., Kosztics D., Csolákovics R., Bánjevics M., Sopov A., Janevszki Sz., Levec P. és a más említett írók művei). Népfelszabadító harcunk körülményei között a katonai egységekben vagy a felszabadított és elvesztett területeken nem voltak meg a tényleges lehetőségek nagyobb és rendszeresebb irodalmi alkotásokra, regény vagy nagyobb dráma már csak ezért sem jelenhetett meg a katonai egységekben vagy a felszabadított területen egyetlen ilyen irodalmi mű sem.

Az ország nagyobb részének felszabadítása után 1944 végén és 1945 elején vagyis a főváros és egész sor más nagyváros felszabadítása után majd a háború befejezését követően, az irodalmi tevékenység szélesebb körű, élénkebb és sokoldalúbb lett. Az irodalmi élet megtisztult azoktól az emberektől, akik elárulták az irodalmat és a hazát. A katonai egységekből érkezett írók, valamint azok, akik a felszabadított területekről és megszállott vidékekről jöttek, valamilyen módon, akár passzív ellenállással szolgálták a népfelszabadító harcokat, megőrizték nevük tisztaságát és népiük becsületét, összesítették erejüket és többé-kevésbé egyszékes munkába kezdtek, mint emberek és mint írók, hogy ők is hozzájáruljanak a háború befejezésének erőfeszítéseilhez, illetve az újjáépítés és továbbfejlődés erőfeszítéseilhez.

Az egyesülés egybeolvasztó és megújódást jelentő ereje társadalmi valóság. Ez az életerő az új győzelme értelmében egységes a költő életében épűgy, mint azon kívül is. Ezek a reális feltételek nem voltak meg az első világháború után és emiatt következett be egy különösen nagy erőpazarlás, zavar és az irodalom összekaszabolása. Hiányzott a társadalmi alap, melyből kinőtt és melyhez visszatért a hanyatló, embergyűlölő, értelmetlen és távlatnélküli irodalom. A felszabadított városokban a partizán írók közzétették kiadatlan műveiket és újakat írtak. Az írók, akik megszállás alatt éltek kezdtek közzétenni verseiket és elbeszéléseiket, regényeket és regénytöredékeiket a rabság napjairól és a felszabadulás napjairól. Ezeket vagy a rabságban, vagy röviddel a felszabadulás után írták. Ezután a megújódás és kiépítés folyamatában megjelent néhány vers és költemény, elbeszélés és egyéb irodalmi alkotás a roham és alkotó munka lelkesedésének szenteive, azok legszebb élményeit dolgozta fel, azt a lelkesedést, amellyel dolgozó embereink, ifjúságunk, népi értelmiségünk tevékenykedett. Megjelentek az első irodalmi bizonyítékai a szláv népek testvériségének és együttműködésének. Megjelentek az első dicsékvő megnyilatkozások harcainkról, amelyek az összes jugoszláv vidékek felszabadulásáért folytak. Megjelentek az irodalmi válaszok is a világ egyes országaiban romboló, sötét imperialista erők tevékenységére, hivatalos kulturális és társadalmi életükre, magatartásukra más országokkal szemben, burzsui irodalmukra, filmje-

ikre és újságírásukra. Így azután Beograd felszabadulása, illetve az egész ország felszabadítása óta egész sor könyv jelent meg, amelyek közül említsük meg legalább az ezidőben először megjelent legfontosabbakat: Zsupancsics O. versei »Örökzöld a hó alatt«, Andrics Ivó regényei »Híd a Drinán«, »Trávniki krónika« és »Kisasszony«, Kozák Jusa tanulmányai »Blodnje«, Nazor Vladimir elbeszélései »Mára partizánzó« és »Loda a futár«, Makszimovics Deszanka versei »Költő és hona«, Voranec Prezihova regénye: »Árkocska«, Kovacsics Gorán összegyűjtött költeményei: »Tűz és láng«, Kranyec Misko regénye: »A hegyek dala«, Francisevics Marin versei: »Trudni Mikula megszólal«, Grudni verse: »Üldözöttek«, Stambuk Zdenko versei: »A vörös csillag nyomán«, Kaleba Vjekoszláv novellái, Popovics Vladimir verse: »Szemek«, Tartalja Gvido versciklusa: »Dalom a vasútról«, Markovaszki Venko verses regénye: »Klima«, Segedin Petar regénye: »Isten gyermekei«, a horvát matica gyűjteményes füzet, szlovén gyűjtemény 1945-ből Ingolics elbeszélései: »Nappényben«, Frol Ivó »Versei«, Dedijer Vladimir »Jegyzetei Amerikából« és így tovább. Ezenkívül meglehetősen nagy számban jelentek meg egyes versek, elbeszélések, irodalmi töredékek, tanulmányok és bírálatok. (Bevk Franc, Bogdanovics Milán, Krleza Mirosláv, Petrovics Vélyko, Krklec Gusztáv, Szekulics Iszidora, Gligovics Velibor, Kozák Jusa, Klopicsics Míla, Szimics Novka, Marinkovics R., Gamulin Grgo, Bihali Ottó, Popovics J., Szeliskár Tone, Gyonovics, Zihert Borisz, Kulenovics, Zogovics Radován, Kastelán, Davicsó Oszkár, Kosztics Zsupán, Kalan Filip, Pavicsics, Csolákovics Rodolyub, Dedinac, Risztics Mihvoj, Kovácsévics, Simics, Begovics Bozsana és mások tolnábol.) Néhány érdekes kezdő író is jelentkezett, mint például Zupán Vitonjil, Alecskovics Mira, Tosovics Risztó, Janevszki Szlávkó, Koszmács France, Parun Veszna, Minati Ivó, Radicsévics B. V. Egyesek ezek közül a partizánsorokból kerültek ki (Tosovics, Alecskovics, Koszmács, Zupán, Minati) mások a megszállás alatt középiskolát végeztek vagy keresztülmentek a Nédics-féle »nevelőintézetben«, ami érthetővé válik vagy a mellikidüllesztő hangon, zavaros bizarrságon, nyomott hangulaton, hanyatló primitívizmuson és az expresszionista maradványokon verselésükben. — olyan formaságokon, amelyeknek nyomait fellelhetjük még egyes legifjabb partizánírók műveinél is. A megjelent könyvek túlnyomórésztben meglehetősen nagy, néhány ezek közül rendkívül nagy irodalmi értéket képvisel.

Ez minden amit eddig végeztünk. Azt kell mondanunk, hogy nem eleget dolgoztunk. Olyan nép vagyunk, amely szép sikereket ért el, nincs tehát szüksége arra, hogy dicsekedjék, legkevésbé arra, hogy jobban dicsekedjék, mint amennyire joga van. Ezért mondjuk: irodalmunk elmarad a korszerű valóság mögött. Elmarad időben, mennyiségben és minőségben ugyanúgy, mint sokoldalúságban és lelkesülésben. Elmarad nem azért, mert az irodalom visszafelődött, vagy egy helyben topog, hanem mert nem haladt és nem halad előre, nem buriánzótt szét és nem ágazott szerte olyan gyorsasággal és gazdagsággal, mint maga az élet. Elmarad a többi alkotó munka mögött, amit népünk nyújt, a tömegek kulturális szükségletei és követeléseiről mögött.

Kétségtelen, hogy irodalmunknak ez az elmaradása az élet mögött, a valóság mögött tárgyilagos okokra vezethető vissza. A háborúban a partizán íróknál ezek voltak az okok: nem volt állandó szabad terület, állandó kultúrával, sajtóval és így tovább; az állandó harcok mozgás és menetelése; a haladószeletmű írók készületeflensége (éveken keresztül

fojtogatta őket a cenzura, vagy semlegesebb témákra és aezopuszi vagy enyhített kifejezési eszközökre kényszerítette) arra, hogy a külföldi és belföldi fasisztákkal vívott nyílt fegyveres harcok adianak alapot a témákhoz és megfelelő kifejezésekre, gyilkos, határtalanul büszke kifejezési eszközökre vezessenek. A megszállott területeken nyers veszély fenyegetett minden irodalmi sort és titkolt célzatosságot, ami a megszállás és árulás ellen irányult; ezenkívül a megszállott nagyvárosokban meglehetősen nehéz volt hozzájutnia népfelszabadító harcokról, seregekről, dicső ütközeteiről és vonulásairól szóló hírekhez és az ebből származott irodalomhoz.

Természetes, hogy ennek az elmaradottságnak vannak szubjektív okai is... És így egyik és másik ok miatt irodalmunk elmaradt és még mindig elmarad valóságunk mögött. Meglehetősen adós maradt népeinknek, népeink harcainak, háború utáni erőfeszítéseinek, e harcok és erőfeszítések embereinek az irodalmi alkotásokkal. Kiadósabb művekkel, regényekkel, elbeszélésekkel, drámákkal és nagy költeményekkel tartozik. Tartozik harcosaink, rohamunkás dolgozóink megörökítésével, ellenségeink pontos megrajzolásával. Adósa a felszabadító Vörös Hadseregnek, adósa ifjúságunknak, asszonyainknak, bombavető és futár gyermekeinknek, gyermekeinknek a felszabadított területeken — a partizánok örömeinek ugyanúgy, ahogyan ezeknek a gyermekeknek a partizánok jelentették a szeretetet és az örömet. Adósa a földreform művészi képével, a kultúrának a falvakba való behatolásról festett képpel, az új jugoszláv hazafi művészi megfestésével, akit nemessé tesz az öntudat, hogy ő a dolgozó ember, aki végül kivívta magának a hazát.

Nyegos, a »Kis Steypan«-ban a crnogoracok emberfeletti erőfeszítéseiről, harcairól és sikereiről beszélve így szól a crnogorácokhoz: »Még nem tudjátok, hogy mit tettetek, majd csak akkor tudjátok meg, ha halljátok az ügyes dalnoktól«. A mi népünk sem tudja ma még, hogy mit teremtett. Ez az, amit teljes egészében el kell mondania népünk irodalmának.

(Befejező rész a következő számban)

THURZÓ LAJOS:

EMBER AZ ŐSZI UTCÁN

Ember az őszi utcán
talpa alatt fénylik az úttest
s kabátján, kalapja görbe szélén
csendesesen hull az őszi est,
mely új most és csodás
a városok süppedt szélén
is: érett vágyódás

őszi est permetez
élő húsrá, holt íára, köre
vékony felhőnedvet, mely úgy szítál alá
sötét tetőre
mintha fűszál-erekből finoman
csepegne átlátszó, tiszta méz,
mert édes íze van mostau

az őszi esőcseppnek is a szájon
 s hol lengenek könnyű szelek
 a tájon,
 úgy ragyognak a sötét sárban
 mint parányi, fényes eziüstszemek

Az ember méri-méri az utat,
 nem szól senkihez és mégis
 mindenkihez beszél
 akár az őszi szél.
 Nagy szemében a fény kutat
 s köszönt mindent:
 főtéri árva kutat,
 tornyok komor íveit,
 omló villanyfényt, lompos fákat,
 az est furcsa színeit;
 az utak girhes bordáin
 csörömpölő igákat;
 rongyos, izzadt hámozt
 párás lovak hátán
 nagyszájú mozireklámot,
 Ember-testvéreket, kik a nyirkos járdán
 futnak vidáman céllal
 ölel meleg szívvel,
 két izomacéllal.

Máskor is bandukolt az ember, utcán
 ilyenkor ősszel, este
 és sápadt bánattal, de piros reménnyel leste
 s érezte saját hátán is sajogni
 korbácsok átkes ütését;
 érezte a járdák őszi nyirkát
 talptalan cipőjén át;
 érezte szíve lázadó verését,
 mikor millió csont-ember veritékén
 herék ittak az öröm borából
 s forrósódtak az őszi utcán is szavak,
 gerjedtek csodás párák és vadak
 sűrke göröngyök őszi sarából.

És nagy vaióság, ígéretes ma lett
 azóta a csodákból, az álomszínekből,
 erős híd épült
 sarló-kalapács emberek felett
 keleti fényből, munkáshitekből
 át a mély árkon.

Most új ember jár az őszi-esti árnyon...
 Hol fanyar bánat volt belül,
 a fáradt szívben most
 ifjú tavasz ül...
 Az ember, a tegnap még szolga —
 ma szabad s hogy ragyog,

hogy ragyog...!
 Ámultok ugy-e büszke volt nagyok...?
 Ember az utcán, őszi utcán,
 a tegnap rabja, ma szabad ember,
 én vagyok...!
 Én vagyok s rajtam át
 bennem
 millió szabad ember
 hite épül, szive dobban,
 feszül a karja jobban,
 S önt erős hitet belém:
 építő munka újarcú gyárakban,
 termő földeken ízesebb kenyér...

1946. november hó

VAJIDASÁG MEZŐGAZDASÁGA EGYKOR ÉS MOST

Irta: Pasko Romac

Amikor Vajdaság mezőgazdaságáról van szó, akkor mindenki arra gondol, hogy ez a tartomány hazánkban a gabonafélék és az ipari növények termesztésének központja. Vajdaságnak valóban ez volt a szerepe a múltban, ez ma és ez lesz a jövőben is. Hazánkban ez a része valóban a legtermékenyebb, ha figyelembe vesszük, hogy a vajdasági földek terményei nemcsak az egyes emberek, hanem az egész ország lakossága szükségleteinek kielégítését szolgálják. Ez azt jelenti, hogy Vajdaság gazdagon termő földjei nemcsak az öslakosokat illetik meg, hogy ennek a tartománynak nagy gazdagságát nemcsak azok élvezhetik, akik itt élnek, hanem az ország egész népe, különösen azok, akiknek élelmezését Vajdaságnak biztosítania kell. Ennek a szempontnak alapján kell vizsgálnunk és felmérnünk Vajdaság régi és mai mezőgazdaságát, s ennek alapján kell értékelnünk a hatóságok egykori és mostani erőfeszítéseit is. A hatóságok régebben nem sokat törődtek a mezőgazdasági termelés előbbrevitelével, mert akkor nem az volt a cél, hogy a javakat tervszerűen termeljék. A régi népeellenes uralmak vajmi keveset törődtek az élelmiszer szükségben szenvedő országrészek ellátásával.

A vajdasági mezőgazdaság felépítettsége régebben olyan volt, hogy a földek túlnyomó többségét a nagybirtokosok és a falusi nagygazdák tartották kezükben. A nagybirtokosok és a falusi nagygazdák által birtokolt földeken a terméseredmények jobbak lehettek, mint a szegényebb parasztok földjein, mert a tehetősebbeknek minden anyagi lehetőségük meg volt arra, hogy több fogatot és gépet használjanak fel a földek megmunkálásában és így természetesen a talajelőkészítés munkájára is nagyobb gondot fordíthattak. Ezeken a földterületeken ilyen körülmények között nagyobbak voltak a termelési eredmények. Ha figyelembe vesszük, hogy a hektáronkénti átlagtermés egész Vajdaságra vonatkozóva 15,2 mázsát tett ki, akkor megállapíthatjuk, hogy ez a terméseredmény Vajdaságban a kitűnő termőföldekhez viszonyítva alacsony volt. Ez világossá is válik előttünk, ha figyelembe veszünk bizonyos körülményeket, mint például azt, hogy a mezőgazdasági szakértőket, a mezőgazdasági tudomány vívmányait és a gépeket nem használták fel a mezőgazdasági termelésben a megkívánt mértékben. Amíg ezelőtt egész

és az embert urává teszi a munkafolyamatnak. Ezáltal új hatalmas, általános jólét feltételeit teremti meg.

Soha sem voltak nagyszámú technikai kádereink, amnyi szakembereink sem volt, amennyi a régi Jugoszláviában elláthatta volna az akkori csekély szükségletet. Annál kevésbé volna az akkori káder elegendő ma, amikor az iparosítás feladatának megvalósításáról, a kiépítésről van szó. De különösen kicsinyek kádereink most, hiszen a megszállás retteneteiben, a nagyszámú áldozat között sok volt a szakember is, akiket most nélkülözni vagyunk kénytelenek.

A káderkérdés jórészt — iskolakérdés.

Az iskolakérdés némileg — közszellem kérdése is.

Az egykori disztrimentalitás például lenézte a dolgozó embert, a kátkezi munkából élőt, de a kereskedőt is. A kereskedelmet sokan mások is szükségletlenek, sőt a társadalom testén élősködő parazitának tartották. Holott kereskedelemre, szétosztásra feltétlenül szükség van. Ma is, mint tegnap. Csak éppen más fajtá kereskedőre van szükség. Olyan kereskedőre, aki kevesebbet gondol magára, a maga egyéni hasznára és többet a közösségre, amelynek ő is tagja és részese. És tanultabb kereskedőre van szükség. Művelt, gazdasági tudással rendelkező kereskedőre van szükség.

És ugyanez a helyzet a mezőgazdaságban is. Többtermelésre van szükségünk. Nagyobb terméshozamra. Tudományos földművelésre, gépesített földművelésre. Műszaki szakemberekre és nagy tudású földműves szakemberekre. Ez is iskolakérdés. Hiszen a tudományosabb, észszerűbb földművelés egyéb feltételei már megvannak.

Akármelyik oldaláról fogjuk is meg hát a kérdést, visszajutunk így is, úgy is az iskolák kérdésére.

Az iskola természetesen nem mindentől elvonatkozott, légtüres térben álló, mindig egyforma intézmény. Az iskola mint a körülötte folyó élet, maga is nagy változásoknak van kitéve és mindig olyan, amilyen a társadalom, amelynek érdekében létesült. *Az iskola a társadalom terméke*, annak gyermeke. Néha mostohája, ma — édesgyermekke. A mai iskola népi iskola, amint hogy államunk is népi állam, mert a hatalom népi hatalom, a dolgozók hatalma. A tudás, a tudomány, a művészet a népé. Az iskola is a népé, amely éppen arra hivatott, hogy a tudást és a művészetet is népszerűsítse, eljuttassa mindenhová. Az iskola mindig annak ad tudást, aki hatalmon volt és annak, akiről a hatalmon lévő úgy ítélte, hogy megköveteli a tudást, mert anélkül ő maga nem tudna boldogulni. És olyan tudást adott mindig az iskola, amelyen tudásra a hatalmon lévőeknek szükségük volt. Még a módszer is a kortól és uralmon lévő osztálytól függött mindenkor. A középkor jobbagyát füllevágással, kalodával, korbácsolással haitották robotra, a középkor iskolája is a virgácsot használta.

A népi államban az iskola a népé: mindenkié. Mindenkinek ad tudást. Olyan tudást, amelyre magának a társadalomnak, az összeségnek, a népnek van szüksége; ma az újjáépítés és továbbépítés idején: természettudományos és társadalmi tudományi tudást. És szaktudást, olyan szaktudást, amely éppen a társadalmi és természettudományok továbbfejlesztése, bizonyos különleges téren való alkalmazása. A módszer is megfelel a mának: nem virgácsmódszer, nem a szavak gondolkodás nélküli beszajkózásának módszere, de tudatos tanulás, olyan tanulás, amely a diáknak sokkal nagyobb kezdeményezést, iniciatívát biztosít, mert a tanulás is munka, így az új munkaviszony meghonosítását jelenti az

iskolában. A kedvvel tanulást, az önfegyelmet, a tudatos munkafegyelmet. Már a rövid másfél-két esztendő alatt is nagyot változtak iskolánk ebben az irányban haladva.

A régi szellem azért még bennünk él. Tudatosan vagy anélkül, hogy magunk is észrevennők ezt. Inkább is arról, hogy ezt tudatosítani kell magunkban, tudatára kell jönnünk annak, hogy gondolkodásunk sok esetben az események mögött kullog, elmarad a kontól, társadalomtól, szükségletektől, hogy még nem számoltunk le sok régi időből származó elgondolásunkkal. Így többek között: még mindig többre becsüljük a gimnáziumot a szakiskolánál. Ez ősrégi elgondolás. Ma: csökevény. Csökevénye annak a kornak, amely »úrrá« akarta nevelni a diákokat, azért is nevezte el »diáknak«, deák-műveltségű, latinos műveltségű emberek, aki a nép előtt érthetetlen nyelven beszél, akit az iskola eltávolított a néptől, annak fölébe emelt, — úrrá emelt, elnyomóvá tett. És a kizsákmányolók kiszolgálójává, lakójává. Ez az elgondolás elkülönítette a szellemet a testtől, a szellemi munkát a testi munkától és míg a szellemi munkának megbocsátott némileg és testközelébe engedte, ha kiszolgálta urát és parancsolóját, a testi munkát és kétkezi, testi munkást lenézte, alacsonyabbrangúnak tartotta, hogy ezzel is igazolja annak elnyomását és kizsákmányolását. Ez volt az egykori gimnázium nevelési szelleme és mi, akik még nem ellenőriztük le, honnan erednek egyes gondolataink és érzésünk, ma is így gondolkodunk, holott különben tiszteljük a kétkezi munkát és munkást, talán magunk is azok vagyunk, csak fiaink-lányaink részére gondoljuk helyesebbnek a gimnáziumot, hogy magasabbra, fölénk és fölübénk emelkedhessenek, ha már mi magunk alul maradtunk.

Ma erről a szellemről szó sem lehet. A szakember nem alacsonyabbrangú, amint hogy ma már tudjuk, hogy nincsenek alacsonyabbrangúak és magasabbrangúak. Csak egyenrangúak! És így egyenrangúak az iskolák is! A gimnáziumok és szakiskolák is. Egyenrangúak. Ez az iskolai törvényekben is kifejezésre jut. Ennek leszögezése az u. n. egységes iskola.

Régen, a régi Jugoszláviában, az urat nevelő, »magasabbrangú« iskolába, a gimnáziumba, nem juthatott be mindenki; a kistulaidonosok, kisiparosok, kiskereskedők, kishivatalnokok gyermekei részére más, alacsonyabbrangú iskolát, az u. n. polgári iskolát létesítették, amelyből természetesen nem léphetett át a diák egykönnyen a gimnáziumba. Ugyan-így pl. a kereskedelmi iskolából nem iratkozhatott be a diák sokáig a kereskedelmi főiskolába, holott nagy alaptudása erre képesítette volna; viszont beiratkozhatott erre a főiskolára a gimnázium érettségizettje, holott semmianemű alaptudással nem rendelkezett a kereskedelem és gazdasági élet terén. Hasonlóképen nem juthatott egyetemre az iparisoktól végzett növendéke sem, a technikai fakultásra sem, hiába volt hozzá elmélete és gyakorlati előképzettsége. A technikai fakultásra csak gimnáziumot végzett növendék iratkozhatott be, annak dacára, hogy sem elméletben, sem gyakorlatban nem volt felkészülve erre. Ma más a helyzet. Az egységes iskolai rendszer azt jelenti, hogy minden iskolából minden magasabb iskolába átélphet a tanuló, ha megfelelő előképzettsége van. Nem a származás fontos, de a tudás. Így aki magasabb iskola látogatására képességet érez magában, szakiskolából is átiratkozhat a megfelelő magasabb szakiskolába. Az iskolák egyhangúak. A tudás különböző fajai egyenrangúak. Mind egyként a népet, a közösséget szolgálja. A közösséget és ezzel annak tagját, az egyént is. Csak

épen a tervgazdaságról van szó. Csak épen arról van szó, hogy megfelelő módon oszlojanak meg a különböző iskolák hallgatói, a szükségletek szerint és kinek-kinek tehetsége és hajlamai szerint, képességei szerint. Arról, hogy a régi elgondolások meg ne akadályozzanak bennünket, hogy odamenjünk, ahová hajlamaink és képességeink vezetnének, ahová a szükségletek irányítanak. Mert lehetetlen állapot az pl., hogy egyes gimnáziumainkban 1.700 diák is szorog, hogy nincs részükre már sem pad, sem tanár, míg a ma nagyon fontos szakiskolákban számos üres hely vár az újabb tanulókra. Vagy magukban a szakiskolákban is: lehetséges volna az, hogy pl. a középkorú technikai iskolák tanulói között alig akad olyan, akinek az építészetre, a vegyi iparra vagy még szakmára volna tehetsége, viszont, hogy szinte minden tanulót csak a gépipar vonz, hogy csak arra érez magában képességeket. Feltétlenül egészségesebb eloszlásra van szükség.

Van azután a kérdésnek még egy oldala. Az iskola demokratizálásáról beszéltünk. A gyakorlatban pedig, amint látjuk, vannak még egyrészt olyanok, akik »urakká« akarják nevelni gyermekeiket, mások viszont elrettennek egyáltalán még a kötelező iskoláztatástól is és nem engedik meg gyermekeiknek, hogy a gimnáziumnak akár alsó osztályába is beiratkozzanak. Kik fogják földmivelésünket, iparunkat, kereskedelmünket magasabb színvonalra emelni, ha a népi értelmiség ki nem fejlődhet azon egyszerű oknál fogva, hogy a szülők nem járatják iskolába gyermekeiket?! Számos helyen megnyílt már, falvakon is, az al-gimnázium, vagy úgynevezett progimnázium. Az iskolabajárás kötelező 14 éves korig, ami annyit jelent, hogy mindenki el kell végezze a gimnázium alsó tanfolyamát. A szülők faluhelyen, tanyákon, de városokba is, még nincsenek hozzászokva ahhoz, hogy a négy elemi túl is iskolába küldjék gyermekeiket, nincs még meg bennük az az öntudat, hogy ez úgy a közösség, mint gyermekeik egyéni szempontjából feltétlenül szükséges, hogy csak így válhat gyermekük az új, magasabb színvonalon álló közösség egyenértékű tagjává, aki részt tud majd venni úgy sorsának irányításában, mint az alkotó gazdasági és kulturális munkában. Úgy gondolkoznak még, hogy ami nekik maguknak megfelelt, jó lesz és meg fog felelni gyermeküknek is. Az se kívánkozzon magasabbra. Holott ezzel a gyerek nem is kívánczik, mint egyén, magasabbra. Ha a szülő kevesebb iskolával egyenértékű volt a többivel a régi világban, mert akkor a többi sem tanult többet, úgy most a gyerekek csak akkor lehet egyenértékű társaival, ha ő is annyit tanul mint társai. Különben lemarad — a szülő hibájából!

Mindenkinek tudást adni, ez a cél. Ez rengeteg iskolát, rengeteg tanítót, tanárt igényel. Van-e annyi tanítónk, tanárunk? Különösen magyar viszonylatba? Semmi esetre sincs elegendő tanítónk-tanárunk. Épen ezért nem nyúlhatnak meg egyszerre minden helyen az iskolák, amelyek pedig már tervbe vannak véve. Épen ezért óriási, népes osztályok szoronganak minden tantermben. A tanító és tanárkérdést is helyes iskolapolitikával oldhatjuk csak meg. Iratkozzunk olyan iskolákba, amelyek azt a szaktudást adják meg, amelyre épen ma szükségünk van. A gazdasági szakiskolák mellett tanító- és tanárképzőnkbe és az egyetem filozófiai fakultására is nagy számban. Az ujjáépítés és továbbépítés nagyrészt káderekérdés, amint láttuk, már pedig a káderek kiképzése, nevelése a tanítókra és tanárookra hárul. Aki tanítói, tanári pályát választ — ugyanúgy a továbbépítést szolgálja, mint az, aki gazdasági szakiskolába iratkozik. A továbbépítés pedig a közösség nagyobb jólétét, magasabb kulturáját jelenti.

LERMONTOV ÉLETE ÉS KÖLTÉSZÉTE

Írta: Lányi Sarolta

1814—1841

*„Rabok és rabtartók hazája
itt hagylak, szennyfoltos hazám,
te kék mundér, — népem zsandára —
s te nép, mely csak halgatsz bután.*

*Kaukázus bércei talán csak
elrejtnek majd jótékonyan,
pasáid ott meg nem találják,
füllükhöz nem jut el szavam.*

Alig egy évvel korai halála előtt írta e sorokat Lermontov, de semmi sem fejezhette ki találóbban ennek a költőnek helyzetét kora társadalmában. A cári önkény tövén burjánzó elősdi udvaroncok intrikái, a dúsgazdag birtokososztály, a mindenre kapható besúgók, a szolgálékkü cenzorok, kapzsi kalmárok garázdálkodása s a dolgozó nép mindenbe beletörődése — ez volt Lermontovnak, Oroszország egyik legnagyobb költőjének környező világa, amelyet már kora gyermekségében meggyűlölt s amelynek ő is, akárcsak Puskin, áldozatává lett.

Huszonhét évet élt csupán — mint Petőfi —, de az ő rövid költői pályája is elévülhetetlen, örök nyomot hagyott a világirodalomban, az orosz költészet pedig egyik legnagyobbját tiszteli benne.

Lermontov Mihail Jurievics boldogtalan házasságból született. A házasság felbontásának az anya halála vetett véget. A költő hároméves korában árván maradt és apja, aki vagyontalan katonatiszt volt, anyagi okokból kénytelen volt a gyermek nevelését átengedni a szigorú anyai nagyanyának. Így került Lermontov egy tipikus orosz udvarházba. Nagyanyja, Jelizaveta Arszenyeva, a nagy befolyású Sztolipin-családból származott s családi gőgje nem ismert határt.

De a dekabristák 1826-ban kirobbant felkelésének hullámai az ő portáját is súrolták, hiszen a felkelők vezetői valamennyien rokonságban vagy közeli kapcsolatban voltak a legelőkelőbb családokkal. A gyermek Lermontov jól tudta, kik azok, akikről oly izgatottan suttogott a rokonság s akiket — kivégeztetésük vagy száműzetésük után — még megsiratni, meggyászolni is csak titokban lehetett. Nagyanyja házának feudális külsőségei, neveltetésének dinasztikus szelleme sem tudták elnyomni benne a lázadás csíráit. Ifjúkori írásai is valami benső küzdelemről, ellentétes, kiegyenlíthetetlen lelki életéről tanuskodnak. De mihamar megtalálta saját hangját, miközben szabadságért való rajogó áhítata hazájának multjában keres méltó tárgyat, sejtve, hogy a közelmúlt vagy a jelen héroszainak neveit csak rejtve-lopva veheti ajkára vagy tollára.

De ezt a béklyót is ledobja. Szenvedéllyel veti bele magát hazai és idegen költők műveibe. A harmincas évek elején Oroszországot sem hagyta érintetlen a párizsi júliusi forradalom hatása. Lermontov fogékony kedélye sokszorosan visszhangozta a „szabadság“ eszméit. Szín pompás, fojtott szenvedélyű orientális mesevilágba menekült, szinte üstökénél fogva emelte ki sajátmagát (s olvasóit is) az akkori uralkodó osztályok üres, nyárszolgári sekélyeséből. Ez a négy éve — 1828-tól 1832-ig — volt a legtermékenyebb. Három drámát és 13 hőskölteményt írt ezalatt s összes lírai költeményveinek

mintegy negyedrésze is ekkortájt kelt. De mindebből még semmit sem ítélt méltónak a nyilvánosságra. Különben, mint a katonai főiskola hallgatója, úgysem gondolhatott volna verseinek kiadására, hiszen még azt is titkolnia kellett, hogy egyáltalán „saját gondolatai“ mernek lenni.

1832-ben írja „Vadim“ című regényét, amellyel — tárgykörét illetően — megelőzte Puskin, aki csak egy évvel később kezdi meg a Pugacev-szabadságharc korából vett kisregényét. „A kapitány leányát“. Lermontov hőse — egy nemesi osztályát odahagyott parasztforradalmár — meggyőződésből csatlakozik Pugacev mozgalomához és még hevesebben, elkeseredettebben lázad, mint társai. Talán ebben a művében nyitott Lermontov legelőször szelepet saját idegenkedésének, sőt gyűlöletének a birtokos osztállyal szemben, amelyből maga is származott. A regény befejezetlen maradt s csak sok évvel szerzője halála után — 1873-ban — látott napvilágot.

A tisztiiskola végeztével Lermontov egyideig a Pétervár melletti Carszkoje-Szelóban teljesít szolgálatot. Nagyanyja protekciójával bejut a legelőkelőbb társaságba, igaz, hogy csak mint névtelen, vagyontalan tisztecske. A nagyvilági környezettől hamarosan megcsömörlik és a költészetben talál igazi kielégülést. 1835-ben megírja „Álarcosbál“ című drámáját, amelyben a század romantizmusa mellett már fellelhetők az orosz szellemiségre annyira jellemző realiztikus elemek is. Hasonló irányt mutat a „Ligovszkája hercegnő“ című regény, amely önéletrajzszerű, de ez szintén csak Lermontov halála után jelenhetett meg nyomtatásban. Amellett ez a könyv mintegy előmunkálat az író legjelentősebb művéhez, a „Korunk hőse“-hez. De erre csak később került a sor. Előbb egy súlyos csapás — Puskin halála — borított gyászfátylat Lermontov lantjára.

A párbajnak, amely Puskin halálát okozta, híre villámgyorsan elterjedt. Lermontovhoz is eljutott. Gyászába mély felháborodás vegyült, amikor leült, hogy megírja nagy versét: A költő halála... s ekkor Puskin még életben volt, bár a halállal vívódott. A verset kéziratban, másolatban már igen sokan olvasták, amikor Puskin kiszenvedett. Ekkor írta meg Lermontov a vers híres befejező sorait, amely leplezetlen vádirat a cár és a környezete ellen. A megtorlás nem késett soká: a cár jónak látta a másik költőt is a halál torkába küldeni. Egy kaukázusi ezredhez helyezték át Lermontovot, ahol javában dúlt a gerillaharc. A fiatal költő egyidőre eltűnt a színtérről, de neve már közszájon forgott.

Száműzetése ezúttal nem tartott soká, a cár az előkelő nagymamára való tekintettel, nihamarabb megkegyelmezett a rebellis unokának és a grodnói huszárokhoz helyeztette át. Lermontov azonban nem szívesen hagyta el a Kaukázust, amelynek természeti szépségei, népének egyszerűbb erkölcsi ügy szívéhez nőttek. S még egy oka volt vonakodásának: több más száműzött dekabristával ott ülte le büntetését legjobb barátja, Odojevszki, a tehetséges költő forradalmár. Néhéz szívvel vált meg tőle és a délvidék bűbajos tájaitól, amelyek annyi szépséges költeményt sugalltak a fogékony ifjú embernek. Ott, a hólepte bécek tövében ismerte meg közelről a népet egyszerű, sokszor hősi élete során. Ott hallotta azt a tömérdek népkéret, legendát, amelyekből oly sokat szőtt bele saját műveibe. Ezeket már nem kellett véka alatt tartania, az irodalmi közvélemény, élén Bjelinszkivel, már igen sokra becsülte minden egyes újabb írását. Ekkortájt írta a „Démon“-t s még több hosszúlélegzetű verses művet. Közben nem pihent az udvari intrika sem — a költő növekvő népszerűsége a haladó szellemű sajtó hasábjain — szemet

szúrt és csakhamar elérte célját: Lermontov ismét belebonyolódott valami lovagias ügybe és — távoznia kellett a fővárosból. Rövid közbeeső állomás után, 1840 áprilisában „a cár kegyéből” a tegini ezredhez került. Ekkorra már mélységesen megütölte a katonaelet akkor dívó szokásait és elhatározta, hogy kilép a katonai szolgálatból és teljesen a költészetnek szenteli magát. Péterváron nagy port vert fel a regénye, a „Korunk hőse”. Ki nem emlékszik a magyar olvasók közül Pecsorin pompásan megrajzolt alakjára? Századunk elején ugyanis megjelent magyarul és nagy hatása beszívárgott az akkori magyar regényirodalomba is.

A következő év — már végzetes esztendő a fiatal költő rövid életében. Pedig még boldog is alig volt. Nem ért rá boldognak lenni, annyit harcolt önmagában s a rossz világgal maga körül . . . De talán igazságtalanság is azt állítani róla, hogy nem volt boldog. Harcos szíveknek a harc: öröm. Vagy mondjuk így: az egyetlen életforma.

Amikor másodszor száműzték, azt hitte, megszabadult a „rablók és rabtartók honától”, hogy annak „pasái ott meg nem találják”, de csalódott. A „nagyvilág” utána ment a szűzies hólepte bércék közé is: egy kaukázusi fürdőhelyen valami ostoba cselszövény őt is — mint alig négy évvel előbb Puszkint — gyilkos pisztoly elébe állította. Olyan súlyos feltételek közt kellett párviadalra kiállania, hogy erre a helyes szó: gyilkosság. Holttestét órákig mosta záporosó . . .

A cselszövény száalai Pétervárra vezettek. És a cár a költő gyilkosának sietett megkegyelmezni. Hiszen komoly ellenféltől szabadította meg . . .

És mégis a költő kerekedett felül, — a haladás szelleme diadal-maskodott.

LERMONTOV LEONID :

A KÖLTŐ HALÁLÁRA

Elhullott a költő! Porba lökte
 A rágalom szennyes szele
 Mellében ólom, s mindörökre
 Alácsüggedt nemes feje . . .
 Nem bírta ki a büszke szellem,
 Hogy apró sérelmek gyötörték,
 Fölkelt a köz pletykája ellen,
 Kiált, egyedül állt . . . megölték!
 Megölték! . . . Most miért az álnok
 Jajongás, mert végsőt lehelt,
 Miért a hangzatos sírámok?
 A költő sorsa csak betelt.
 Hát nem ti üztétek galádul
 Szabad, merész talentumát?
 És nem ti, pusztá tréfiáságbul,
 Gyújtották fel otthonát?
 Vigadjatok most! . . . Összeroppant
 A végső kintől elgyötört;
 Az égi génusz kilobbant,
 A ritka nagy virág letört.

A gyilkos milyen síma szenvvel
 S hidegvérrel végzett vele!
 Üres szív mindig rendesen ver,
 Nem reszketett a fegyvere.
 Csodálod? miért? Ki ő? Kalandor,
 Messzünnen jött, mint annyi száz,
 S itt rangot és állást vadász,
 Mert befogadtuk irgalomból.

Irántunk göggel van teli,
 Lenézi azt, miért mi égiünk,
 Nem érti sem nyelvünk, se népiünk,
 Nem tudta, milyen büszkeségünk
 Ki ellen karját emeli! . . .
 Megölték . . . és a sírba dönt ő
 Mint az ismeretlen, drága költő,
 Ki ellen féltés élezé a gyilkot,
 S kit oly hatalmasan megénekelt ő,
 S akit, mint őt, kegyetlen kéz kiirtott.

Kényeztető barátság fészkeből mért is jött ő
 Ez irigy, rossz világba, mélynek zsákmánya lett ő
 Itt nem kap levegőt szabad szív s szenvedély.
 Miért nyújtott kezét a törpe sugdosóknak
 Miért adott hitelt hazug beszédnek s csóknak?
 Híz már rég tudta jól, az ember hogy mit ér.
 Fejéről a virágfüzért levették
 S koszorúként babérral átfont tövist kapott,
 S a rejtett tüskék megsebeztek
 A dicsőséges homlokok.

Utolsó perceit rágalmazó gazok
 Bárgyú beszéde; halálra mérgezték
 És meghalt és bosszút hiába szomjazott,
 Mit sóvárgott és remélt, az el nem érkezék.
 Elnémult a csodás dal ár'a,
 S többé nem is fog zengeni szét
 A dalnokot szűk sírja várja
 S az énekes szájon pecsét.

S tí gögös sarjai
 Aljasságuk felől híres atyáknak,
 Akiknek irgalmatlan sarkai
 Sck nemzedék boldogságára hágtak
 Ti, kik a trón körül falánk tömegben álltok
 Szabadság, szellem és hírnév hóhérai,
 Kik pajzsul magatoknak törvényeket csináltok,
 Földi igazság nem tud rátok lesujtani.
 De van égi bíróság, te bűnös büszke had,
 Van ott bíróság, vár rátok az.
 Eíró, ki az arany csengésére nem ad,
 S ki tudja, mit művelt a gaz!
 Akkor mind-hasztalan kegyelmet kérnetek
 A bűnös ott megkapja héréd,
 És le nem mossa ma'd fekete véretek
 A költő tiszta szive vévét.

Fordította: GÁBOR ANDOR

A VILÁG ÉLELMEZÉSI HELYZETE

Írta: Varga Jenő

Európa és Ázsia hadviselő országainak legtöbbszörétől újból inséges év fenyegeti. A Rajnától a Darwanelláig húzódik ez az övezet és keleti határai Kínában és Indiában vannak. Az inséges területek az idei gazdasági évben valamivel kisebbek lesznek, mint tavaly, de az elkövetkező tavasszal az emberek százmillióinak lesz elégtelen tápláléka és milliók fognak éhezni.

Mi az oka ennek a nyomornak?

Régebben elterjedt volt az angol papnak, Malthusnak a tanítása, hogy a dolgozók nyomora elkerülhetetlen, mert az ételmiszerek termelése képtelen lépést tartani a lakosság szaporodásával. A tudomány megdöntötte ezt a rossz elméletet. Az agrártudomány és a gyakorlat fejlődése bebizonyította, hogy a megfelelő társadalmi előfeltételek mellett kétszer—háromszor ennyi ember ellátását képes a föld biztosítani.

A nyomor alapvető okai azon körülmények, amelyek a földkerettség nagyobb részén uralkodnak és amelyek megakadályozzák a mezőgazdálkodás termelőképességének fejlődését, míg ugyanakkor az állandóan visszatérő világgazdasági válságok és háborúk következtében termelő eszközök és termékek óriási sokasága pusztul el.

A jelenlegi európai inségveszedelem oka a második világháború, amelyet a legsötétebb világreakció készített elő és a német rabló-imperializmus indított el. Tudnunk kell, hogy az indiai, kínai és afrikai állandó inséggel szemben a XX. század Európája csak az első világháború alatt és közvetlenül utána ismerte az éhséget. A kontinentális Európában a háború alatt felemésztették az összes ételmiszer tartalékokat. Maga a háború óriási pusztításokat végzett a mezőgazdasági termelőerőkben és veszteségeket okozott munkaerőben, jószágban és szerszámokban. Erődítmények, repülőterek, lövészárkok és aknamezők a mezőgazdaságtól nagy területeket vontak el. Európa tőkés országainak búza és rozs termése, amely a háború előtt évi 60 millió tonnát tett ki, 1944-ben 45 és 1946-ban 31 millióra esett, azaz a háború előtti termés felére.

Igaz, hogy Európa legtöbb országában az 1945- és 1946-os időjárás káros volt a termésre. Az aszály a vetések nagy részét megsemmisítette. Ha azonban a talajt a háború nem merítette volna ki és termelőeszközökben, mindennek előtt munkaerőben, igavonó állatokban és trágyában nem lett volna hiány, ha a talajt jól előkészítették volna, úgy az aszály sem járt volna ilyen súlyos következményekkel.

De a háború utáni két év rossz aratás ellenére sem kellene, hogy éhínség fenyegetse Európát, ha a háború által nem érintett országok ételmiszer-termelési lehetőségeit jól felosztanák. Sajnos, ennek a lehetőségei hiányzanak.

Nézzük az Egyesült Államokat, ahol a háború nem pusztított. Amelyek éppen a háború alatt, meggazdagodtak.

Amerikában már több, mint egy évtizede állami segélyezéssel csökkentik a mezőgazdasági termelést, hogy az ételmiszer árakat és a földjáradékot mesterségesen magasán tartsák. Az amerikai farmerek minden hektár után, amelyet nem vetettek be búzával, évente egy bizonyos kártalanítási összeget kapnak. Ennek következtében

a farmer inkább takarmányt termel, vagy pedig bevetetlenül hagyja a talajt és legelővé változtatja át azt, mintsem hogy búzát termeljen az emberek részére.

Az Egyesült Államokban és Kanadában még háború alatt is folytatták ezt a politikát, holott előrelátható volt, hogy egy hosszantartó háború Európában éhínségre vezet. Az Egyesült Államok és Kanada vezető körei a magas gabonaárakat fontosabbnak tartották, mint az európai éhínség leküzdését. Ezt fényesen bizonyítja ezen államok vezető köreinek magatartása az idén, tehát akkor, amikor az éhínség Európát is fenyegeti. Az Egyesült Államok és Kanada kormányai a farmereket nem buzdították, hogy több kenyérgabonát termeljenek és ezáltal kenyeret biztosítsanak a többi világ-részek éhező millióinak. Ellenkezőleg ellenállást tanúsítottak a vetésterület kiszélesítésével szemben.

Az Egyesült Államokban 1937—41-ig átlagban 69.3 millió acre területet vetettek be búzával. 1936-ban a kormány 68.9 millió acre-t irányzott elő. A kukorica vetésterületét ezzel szemben 92 millióról 97-re emelték, az árpaét pedig 40-ről 46 millióra. Tehát 1946-ban a takarmány termelést fontosabbnak tartották, mint a kenyérgabonákét.

Kanadában ugyanezt a jelenséget még nagyobb mértékben tapasztalhatjuk. 1946-ra az állam 23.4 millió acrenek búzával való bevetését irányozta elő az 1935—39-es 25.6 millió átlaggal szemben. Az árpa vetésterületét viszont az 1935—39-es 4.3 millióról 8 millióra emelték.

Tavaly decemberben Ottavában egy mezőgazdasági értekezlet tartottak. A búzatermő vidékek farmerei ki akarták szélesíteni a vetésterületet, mivel a nagy búzakereslettel kapcsolatban jó árakat reméltek. Gardiner J. G., Kanada mezőgazdasági minisztere ellenezte ezt. Figyelmeztette a farmereket: ne feledjék el, hogy 1940-ben Kanada búzataralékai oly nagyok voltak, hogy a kormány külön díjazta a földek parlagon hagyását. Helytelen lenne — mondotta —, hogy most, miután a vetésterületek megfelelő viszonyba kerültek egymással, a meglevő magas árakat veszélyeztetni. King, Kanada miniszterelnöke ez év márciusában, amikor az európai, indiai és kínai inség az egész világ előtt nyilvánvalóvá vált kijelentette: „mindent meg kell tenniünk, hogy a kenyérgabona termelést ne emeljük az állattenyésztés rovására.”

Az Egyesült Államok és Kanada állampolgárainak sokkal fontosabb tehát hogy elejét vegyék a mezőgazdasági termények esetleges ársésésének, mint az, hogy a háború alatt szövetséges országok polgárainak millióit megmentsek az éhhaláltól.

Az egész háború alatt és a háború utáni mindkét évben, amikor már az inség felütötte a fejét, Kanadában és az Egyesült Államokban az élelmiszerfogyasztás, de különösen a húsfogyasztás sokkal nagyobb volt, mint a háború előtt. Truman az 1947. költségvetéssel kapcsolatban kiemelte, hogy az Egyesült Államok lakosságának élelmiszerfogyasztása 1945-ben 15 százalékkal volt nagyobb, mint a háború előtt. Egy olyan országban, mint az Egyesült Államok, az átlagszámok természetesen nem felelnek meg a lakosság különböző rétegeinek fogyasztása között fennálló különbségeknek. Jelentős azért, hogy 1945-ben az Egyesült Államokban személyenként 20—30-szor több húst fogyasztottak, mint Európa sok országában, ahol a városi munkásság hónapokon keresztül egy falat húshoz sem juthatott. Az idén a helyzet egy csöppet sem változott. Az Egyesült Álla-

mok húsfogyasztása kb. kétszer annyi, mint amennyire okvetlenül szükség lenne.

A háború alatt meggazdagodott Egyesült Államokban a napi ételmiszerfogyasztás átlagosan 3.300 kalóriát tesz ki. Ugyancsak sok európai országban — Kínáról és Indiáról nem is szólva — ennek a felét sem.

Amíg az emberek millióinak nincs meg a napi kenyere sem, az Egyesült Államokban óriási mennyiségű gabonát használtak fel takarmányként. Egy angol gazdasági folyóirat, az „Economist” április 6-iki számában írja, hogy az Egyesült Államokban a háború előtt 4,5 millió tonna gabonát használtak fel állati takarmányként, 1942—43-ban 114, 1943—44-ben 181, 1944—45-ben 13, 1945—46-ban (hozzávetőleges) becslés 105 millió tonnát.

Tudnunk kell, hogy az UNRRA 11 millió tonnára becsüli azt a mennyiséget, amelyre szükség volna az európai éhínség kikerüléséhez. Amint látjuk egyedül az Egyesült Államokban évente több búzát adnak az állatoknak, mint amennyire az éhező Európának szüksége lenne.

Ami Kanadát illeti, a lakosság búzafogyasztása évi 50 millió bushel. A „Statist” adatai szerint az idén 93 millió bushel gabonát használtak fel takarmányként.

A búza azonban nemcsak takarmányként szolgál. Nem kis mennyiségeket használnak fel ipari célokra, elsősorban a szeszgyártásban. 1943—44-ben kb. 2 millió tonna búzát használtak fel erre a célra.

A fentiekből következik, hogy ha az amerikai és kanadai kormányok hajlandóak lennének a búzatermelést emelni, vagy annak emelését legalább megengedni, vagy ha a búza állati etedélként való felhasználását a szeszgyártásra megtiltani, Európában nem lenne éhínség.

Mindeddig búzáról beszéltünk. De Európa sok országában 1946—47-ben oly nagy lesz az inség, hogy hiány lesz gersliben és kukoricában is. Romániában pl. az idén az aszály következtében nagyon rossz a kukoricatermés és ebben az országban a dolgozók főtáplálékát a kukorica képezi. Tudvalevőleg az Egyesült Államokban évente 60 millió tonna kukoricát használnak fel takarmányként és szeszgyártás céljaira. Ennek a mennyiségnek két százaléka elég lenne, hogy fedezze Románia hiányát. De semmi sem enged arra következtetni, hogy az Egyesült Államok lemondanak kukoricafogyasztásuk két százalékáról abból a célból, hogy a romániai éhínséget megakadályozzák.

Megállapíthatjuk tehát: bármi legyen is a küszöbön álló éhínség oka, az Egyesült Államok anélkül, hogy áldozatokat követelnének a maguk lakosságától — mert a mértéktelen húsfogyasztás csökkentését nem tekinthetjük áldozatnak — megakadályozhatnák az éhínséget. Ennek az országnak, amely a háború alatt meggazdagodott, erkölcsi kötelessége lenne segíteni az átmeneti idők nehézségeiben azokat a népeket, amelyek a fasizmus áldozatai voltak és önfeláldozó harcot folytattak a közös ellenség ellen, amely megsemmisítéssel fenyegette az Egyesült Államokat is.

Az Egyesült Államok államférfiai gyakran és szívesen beszélnek a maguk felelősségérzetéről a világ közvéleményével szemben. A háború befejezése óta folytatott politikájuk azt a látszatot kelti, mintha fölhatalmazva éreznék magukat az egész emberiség sorsa fölött őrködni. Fesztelenül beavatkoznak az egész világ ügyeibe és más országokra akarják akaratukat erőszakolni, akár Trieszt kormányzásáról, akár a svéd-szovjet kereskedelmi szerződésről, akár a

bulgáriai választásokról, vagy a lengyelországi pártokról van szó. Ők felelőseknek érzik magukat Kína belügyeinek fejlődéséért az angol gyarmatok fontköveteléséért, a brit impérium vámtarifájáért stb., stb. De arra nem mutatnak semmi hajlandóságot, hogy a velük nem is olyan rég még a szövetségesként harcoló országokban az éhséget megakadályozzák, míg ők maguk óriási élelmiszermennyiséggel rendelkeznek, amit takarmányként használnak fel, amelyből szeszt gyártanak, vagy egyszerűen megsemmisítik . . .

Senki sem tagadja, hogy az Egyesült Államok az UNRRA-n keresztül hozzájárultak az európai éhség csökkentéséhez. Az amerikai sajtó közleményeiből azonban világosan kitűnik, hogy az Egyesült Államok vezető körei bizonyos politikai szempontokat tartottak szem előtt. Attól félték, hogy az éhínség nyugtalansághoz „zúrza-varhoz“ „a nyugati civilizáció veszedelméhez“ vezetne. És éppen ezért az UNRRA tevékenységét, amennyire ez lehetséges volt, arra használták fel, hogy ezen keresztül az illető ország reakciós elemeit támogassák. Ennek legszebb példája Görögország, ahol az UNRRA élelmiszer szállítmányait a reakció a mai politikai eszközöként használja fel.

Az idén az UNRRA beszünteti tevékenységét, mert az Egyesült Államok kongresszusa megvonta a további pénzügyi segítyt. Mivel azon országok, amelyek a háborúban résztvettek, de közgazdaságukat még nem állították annyira helyre, hogy árukivitelükkel fedezhessék a tengerentúli élelmiszerbehozatalt 1947 tavaszán, amikor a szükség a legnagyobb lesz, kénytelenek lesznek hitelre vásárolni Amerikában élelmiszert.

Az idén az Egyesült Államokban nagyszerű aratás volt. Az amerikai földművelésügyi minisztérium augusztus közepén közhírré tette, hogy a búzaaratás 3.6 millió tonnát tesz ki a 30.6 milliónyi 1945-ös rekordterméssel szemben. A kukoricatermést 88.8 millió tonnára becsülik az eddig legmagasabb 81.4 millió tonnával szemben (1944).

Az Egyesült Államok ezek szerint 1946—47-ben az eddiginél sokkal könnyebben segíthetnék Európát. Ma már világos, hogy az Egyesült Államok befolyásos körei megkísérlik a helyzetet kihasználni, hogy a gabonabehozatalra szorult országokat politikai nyomás alá vegyék, hogy beavatkozzanak belügyeikbe és rájuk kényszerítsék a maguk imperialista akaratát. Szavakban az amerikai politika tiszta humanizmus, felelősségérzet, önzetlenség. Valójában az Egyesült Államok megkísérlik a maguk terjeszkedése és befolyásuk kiszélesítése érdekében más országok éhségét, közöttük olyanokét is, amelyek az Egyesült Államokkal közösen harcoltak a fasiszta támadók ellen, a maguk javára kihasználni.

VILÁGSZEMLE

Írta: Sulhóf József

Újév küszöbén Titó marsal a beográdi rádióon keresztül kiadta az újabb leí-
szót az 1947-es évre és meghatározta az irányt, amely felé dolgozónk tevé-
kenységének haladnia kell. Titó marsal újévi beszédében bírálatot mondott az
elmúlt év eredményeiről. Megállapította, hogy országunk dolgozó tömegeinek
alkotólendülete egyre erősebbé, szélesebbé és mélyebbé válik és szélesül dolgozó
népünk közösségi tudata, hogy a magunk erejével leküzdhetjük a legnagyobb
nehézségeket és, szebbé tehetjük mánkát és megvalósíthatjuk a boldogabb hol-
napot. A magyszerű eredményeket *»úgy érhettük el, hogy a hatalom a nép ke-
ben van, a termelés legfontosabb eszközei dolgozó embereink, a közösség kezé-
ben vannak és nem különböző kizsákmányolók kezében, akik nem a nép jólé-
téért, hanem csupán a haszonért termeltek.«* Felsorolta Titó marsal a hibákat
is, mert káros volna megkerlni és elhallgatni a különböző fogyatékoságokat,
hibákat és nehézségeket, amiből bőségesen alakd 1946-ban.

Az egyik alapvető hiba az volt, hogy hiányzott a tervszerűség a lerombolt
falvak és városok újjáépítésében. A másik hiba: nem törődtek eléggé a takaré-
kossággal, a nemzeti vagyonnal. A harmadik hiba, hogy a polgárok nem telje-
sítették egyformán kötelességeiket az állammal, illetve a néppel szemben. Külö-
nösen áll ez a beszoilgáltatásokra és adófizetésre. Nem fordítottak elegendő
gondot a gazdaságiilag leggyengébb rétegekre és nem törődtek eléggé a káde-
rek nevelésével. Megemlékezett Titó marsal azokról az elemkről is, amelyek
bomlasztani akarnak, majd ráért az új esztendő feladataira. Legyen az 1947-es
év az ország kiépítésében elért még nagyobb győzelmek esztendeje. Takarékos-
ságra, még nagyobb munkalendületre a tervgazdaság kezdetének nehéz feladatai-
val való megbirkózásra, a termelés meggyorsítására, minden talpalattnyi föld
gondos megművelésére, az ifjúság újabb feladatvállalására és az értelmiség ro-
hammunkájára serkentett. *»Azal a szilárd hittel lássunk munkához 1947-ben,
hogy megvalósítjuk a vállalt feladatokat.«*

Országunk most új társadalmi berendezése kiépítésének útján áll, új, szo-
cialista gazdasági alappal. Az óriási haladás, amelyeket a szovjet népek az
Öktóberi Forradalom óta a mai napig elértek az óriási eredmények, amelyeket
társadalmi életük minden terén megvalósítottak az új magasabb szocialista tár-
sadalmi berendezés formái, amelyek a honvédelmi háború megpróbáltatásain
keresztül életterőseknek és hasonlíthatatlanul előnyösebbeknek bizonyultak a tő-
kés államok szervezeténél — mindez számunkra a tapasztalatok gazdag tárhá-
zát jelenti és segítséget, hogy lehetőségeink és feltételeink szerint megtaláljuk
a hazai kiépítésének minél helyesebb útját.

Ilyen feltételek között és ilyen célkitűzésekkel építi Jugoszlávia belső tár-
sadalmi rendjét, hogy az alkalmassá váljon a tervgazdálkodás feladatainak
megoldására és a nehézségekkel való megküzdésre. De nemcsak belsőpolitikai és a
belső államélet terén folyik ez a hatalmas méretű átszervezés, hanem egyide-
jűleg a külföldi kapcsolatok továbbépítésében is megmutatkozik mind a teljes
tervszerűség, mind pedig az, hogy Jugoszlávia cél tudatosan építi, vagy segíti
elő a demokratikus Európa építését és nemzetközi vonatkozásban is szilárd ala-
pokot teremt fejlődésének biztosítására. Ebben a tekintetben az elmúlt egy hó-
nap alatt két nagyon fontos esemény történt.

Az egyik ilyen esemény a jugoszláv-magyar kereskedelmi szerződés, amely-
nek értelmében a két ország öt évre szóló kölcsönös gazdasági együttműködés
kereteit alapította meg úgy, hogy a két ország termékeiben és kivitelében nem
versenyez egymással a nemzetközi piacokon, a kölcsönös csereforgalomban pe-
dig olyan együttműködést teremtenek, amely egyik oldalon elősegíti a jugosz-

láv ötléves tervhez szükséges gépek és ipari anyagok biztosítását, a másik oldalról a magyar hároméves terv megvalósításához biztosítja a nyersanyagokat. A megállapodások hatalmas lépést jelentenek a két nép gazdasági és politikai kapcsolatainak kimélyítése és Magyarország gazdasági megerősödése felé. Jugoszlávia ezzel megmutatta, hogy ellentétben a német és olasz imperialista törekvésekkel a múltban, Jugoszlávia demokratikus alapokon nyújt segítséget Magyarországnak a magyar demokrácia megerősödéséhez.

A másik még szélesebb alapokat jelentő egyezmény a jugoszláv-albán vámegység, egységes pénz és egységes tervgazdálkodás megteremtéséről szóló szerződés. Albánia bekapcsolódik Jugoszlávia vámterületébe, a jugoszláv tervgazdálkodásba és részt vesz a küszöbön álló nagy munkában. Jugoszlávia számára ez a szerződés nagy felelősséget és nagy áldozatok vállalását jelenti, de ugyanakkor még szorosabbá teszi a demokratikus fejlődés szempontjából egyenlő két ország közötti együttműködést, amelyet a korábbi barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződés — a népfőszabadtó háborúban kialakult — végleges alapokra fektetett.

Jugoszlávia ezzel mindennél ékesszólóbban megmutatta, hogy nem pusztán szavakban hirdeti a békét, hanem valóban őszinte békeszándék hatja át. Eléggé sajnálatos, hogy a nemzetközi helyzet kettőssége mellett más oldalról nem mindenkor találkozunk hasonló őszinte békeszándékkal. Arról a kettősségről van szó, amely elsősorban a nyugati nagyhatalmaknál tapasztalható, ahol az egyik oldalon együttműködés jött létre a nemzetközi reakció erői: a monopóliumok, pénzmagánok és iparbárók között, a másik oldalon a tömegmozgalmak fejlődnek egyre erősebbé, hogy szembeszálljanak a reakcióval, a háborús uszítókkal és mindazokkal az elemekkel, akiknek nem áll érdekében a szilárd és tartós béke kiépítése. Az egész világ fejlődését az határozza meg, hogy a tömegmozgalmak, a nép széles rétegei milyen mértékben tudnak nyomást gyakorolni a nyugati államok reakciós köreire és milyen mértékben sikerül belpolitikai és nemzetközi vonalon visszaverni azok erőszakosságait.

Jugoszláviát három nemzetközi vonatkozású esemény érintette közvetlenül a reakció támadásain keresztül. Az első a görög panasz. Caidarisz királypárti fasiszta kormánya azzal a panasszal fordult a Biztonsági Tanácshoz, hogy a görög partizánok nem görögök, vagy amennyiben görögök, Jugoszláviában, Albániában vagy Bulgáriában nyertek képzést és onnan származnak fegyvereik is. Vizsgálat elrendelését kérte annak megállapítására, hogy a görög partizánok a szomszédos országokból szűrődnek át. Ez nyilvánvaló mesterkedés volt. Először is arra irányult, hogy elterelje a figyelmet a görög polgárháború igazi okairól, másodsor, hogy indokoltá tegye az angol hadsereg további állomásozását Görögországban. Koszanovics Száva, jugoszláv delegátus a Biztonsági Tanács előtt könyörtelenül lefelelte a görög polgárháború igazi okait, kimutatta, hogy a fasiszta kormányzat került szembe a nép széles rétegeivel, amelyek szabadságukért és függetlenségükért küzdenek. A Biztonsági Tanács elrendelte a vizsgálatot, de olyan felhatalmazást adott a vizsgálóbizottságnak, hogy az érdekeit országok területén bárhol folytathatják a vizsgálatot. Jugoszlávia ezt sérelemesnek találta és joggal visszautasította. Sokkal fontosabb volna, hogy Görögország ügyeit vizsgálják kellő alaposséggal és a világ elé tárják a görög polgárháború tényleges okait.

A másik ilyen esemény Pólaban történt. Az angol-amerikai megszálló hatóságok engedélyt adnak a gyárfelszerelések, villanytelepek, üzemi berendezések és kikötői berendezések elhurcolására azokról a területekről, amelyek az olasz békeszerződés értelmében Jugoszláviához csatolandók. Ennek következtében Pólaban már több nagyüzem beszüntette működését, mert a termelészűköket elhurcolták. Természetes, hogy a dolgozó tömegek részben kenyereiket

íéltve, részben féltve az eszközöket, amelyek Póla újjáépítéséhez szükségesek, közbeléptek, hogy megakadályozzák az elhurcolásokat, de a polgári rendőrség a tömegbe löött, három embert megölt, kilencet megsebesített és a terror fokozásával az eddiginél is súlyosabbá tette az antifasiszták helyzetét. Minden tiltakozás ellenére a megszálló hatóságok továbbra is engedélyt adnak az elhurcolásra, mert azt akarják, hogy a területet gazdaságilag minél jobban legyenítsék és minél jobban rántalják a szomszédos szabadterület gazdaságára. Ezzel egyrészt el akarják érni azt, hogy a lakosság termelőeszközök hiányában munkanélküli maradjon abban a pillanatban, amikor Jugoszláviához csatolják és így elégedetlen tömeggé váljon. Másrészt üzleteket akarnak kötni a kifosztott területtel és a dolgozókat joggal megillető saját termelőeszközeiket jó áron el akarják adni nekik.

A harmadik esemény a Vatikán aknamunkája Jugoszlávia ellen, amely részben az egyházüldözés hazug híresztelésében, a fasiszták védelmezésében, a népet eláruló Sztepinac érsek felmagasztalásában nyilvánul meg, másrészt tevékeny beavatkozásokra is vezet. A többi között — eltekintve az usztasa és csetnik menekültek gyűjtőtáboraiiban kifejtett Jugoszláv ellenes propagandától — a Vatikán meg akarta akadályozni, hogy az Ausztriába hurcolt jugoszláv gyerekek egy nagy csoportja hazatérjen Jugoszláviába. A jugoszláv kormány érellyes közbelépésére volt szükség, hogy a Vatikán aknamunkáját hatástalanná tegye.

A jugoszláv fejlődés világos és céltudatos irányvonalaival szemben éppen a karácsonyi és újévi békeszózatok nyújtottak alkalmat arra, hogy az üres szavak és a tettek közötti összehasonlításból leszűrjük az országunkra kétségtelenül pozitív tanulságokat.

Csak néhány szemelvényt ragadunk ki ezekből a békebeszédekből. Truman elnök ezt mondta: *»Amikor a tartós békén dolgozunk, nem szabad elfelejteni, hogy a világot sem egy nap alatt teremtették. Az idej karácsonyból erőt és bátorságot merítünk.«*

Gyöngy angol király így emlékezett meg: *»A mai napon a brit népközönség világcsaládjára gondolunk s e család minden tagjának, bárhol él és bármely fajhoz tartozik, fiatalnak és öregnek, szerető és szívbőljövő üdvözléseinket küldjük. Akár hol is vannak, bármilyen viszonyok között is élnek, imádkozunk érte, hogy ez a karácsonyi ünnep mindannyiunknak békét és áldást hozzon.«*

Bevin angol külügyminiszter is imádkozik. *»Imádkozunk — mondotta — hogy a helyzet Indiában mielőbb megoldódjék, mert akkor visszavonhatjuk az angol csapatokat.«*

Most lássuk, hogy a hangzatos békeszavak mögött milyen tettek rejtőznek. Napról-napra új harcterekről érkeznek hírek. Közvetlenül a háború befejezése után Indonéziában csapott fel a láng, azóta tovább ég Indókinában, átterjedt Burmára, a Fülöp-szigetekre, Indiára, Palesztinára. Az egyre szélesedő harcok nem a világháború »szokásos« utórezgései. Nem befejező akkordok, hanem a fasiszmus ellen vívott háború népfelszabadító jellegének kidomborodása ez. A gyarmati sorsban élő népek, amelyek a fasiszmus ellen vívott nagy háborúban öntudatosan és komoly demokratikus együttérzéssel segítették a nagyhatalmakat és szövetségeseinket, most saját függetlenségük kivívására szálltak síkra a gyarmattartó országok ellen. Nemzeti szabadságharcok rázzák fel Dél-ázsia népeit. A szabadságszerető milliók világszerte önömmel üdvözlik a szabadságért harcoló embertársaságokat, a gyarmati népek de akarják rázni magukról a gyarmati ígát és nem kell nekik a még oly művelt gyarmatosító sem. Nemzeti szabadságot akarnak és a társadalmi fejlődés egy mai magasabb fokának megie-

előben ez már nem egy elvakult gyűlölködő nemzeti ótt megteremtésére irányul, hanem demokratikus államberendezés a célja. Ezt látjuk Indonéziában, Indonéziában, Burma egy részében, az Iráni Azerbejdzsánban, sőt bizonyos mértékben Palesztinában is. A nép és igazi népi vezetői összefognak és szervezett erővel harcolnak az elnyomók ellen. Az új világ, a demokratikus szabad világ a legelnyomottabb tömegek vidékein és területein tehát nem belső forradalom, hanem a külső erők, a gyarmati elnyomás elleni harcban alakul ki.

A reakció természetesen nem adja fel hadállásait és kész legyvent fogni, hogy késéltesse, esetleg megállítsa a haladást.

Franciaországban a Köztársasági Tanács választásainál és a miniszterelnök választásánál a reakció szövetkezett és megakadályozta, hogy a legutóbbi francia választásokon kifejezésre juttatott népakaratot meghamítsa. Megakadályozták a Kommunista Párt jelöltjének miniszterelnökké való válását, sőt azt is, hogy létrejöjjön a demokratikus összefogás kormánya. Végül Blum alakított kormányt, aki a parlamentben még száz egyhét óráig képviselővel rendelkezik és azt a feladatot kapta, hogy előkészítse az új koalíció megalakulását. A reakció fenn akarja tartani Blum kormányát, mert ezzel biztosítja, hogy a szocialisták nem fognak össze a kommunistákkal, amire különben sincs nagy hajlandóság Blumban. Így akarják megoldani, hogy a kormány nem baloldali, hanem jobboldali többségre támaszkodik és természetesen a jobboldal, a reakció akaratát hajtja végre. Ez a szellem megmutatkozott akkor, amikor a szocialista kormány gyarmatiügyi minisztere Moutet Vietnámba utazott, hogy tárgyaljon a vietnami demokratikus kormánnyal, a harcok beszüntetésére és a tárgyalások újra felvételére. Ehelyett kijelentette, hogy csak a felkelés levezése után kezd tárgyalni. Minden intézkedésével a francia reakciós gyarmati politikát érvényesítette, habár a reakció több mint egy éve megakadályozza, hogy a demokratikus Vietnám és Franciaország között folyó tárgyalások sikerre vezessenek és Vietnám függetlenségét biztosítsák.

Olaszországból, abban az időben, amikor ott a Kommunista Párt tartja országos konferenciáját és a Szocialista Párt huszonötödik kongresszusát, amikor a demokratikus erők szoros összefogásáról és Olaszország demokratizálásáról van szó — De Gasperi miniszterelnököt idézték Washingtonba. Arra akarják rávenni, hogy eladja az olasz nép érdekeit egy társaságért: a demokratikus erők függetlenségi törekvéssel szemben az amerikai kölcsönök és gazdasági segítségnyújtások ellenében Olaszországot gyarmati függő helyzetbe hozza a Wall-street-tel szemben.

Magyarországon köztársaság-ellenes összeesküvést szerveztek külföldi segítséggel. Egy csoport, a Horty rendszer tisztviselőire, a nyugatra hurcolt magyar fegyveres erőkre és természetesen a magyar belső reakcióra támaszkodva államcsínyet szervezett és ennek végrehajtását arra az időpontra készítette elő, amikor a békeszerződést aláírják, illetve a Vörös Hadsereg elhagyja Magyarországot. Az volt a szándék, hogy újból megrendezik az 1919-es fehér terrort és visszaállítják Horty uralmát. Abból a körülményből, hogy az összeesküvés fővezére, Dálnoki Veress Lajos nyugalmazott altábornagy a jelek szerint Londonba szökött könnyű kitalálni, milyen erők állottak az összeesküvés mögött. Csupán arról feledkeztek meg, hogy a magyar nép demokratikus fejlődése ma sokkal erősebb, lendületesebb, mint 1919-ben volt, de a demokrácia és reakció erőviszonyai minden egyéb tekintetben és nagyon lényegesek megváltoztak azóta, különösen amióta a Szovjet Hadsereg a fasiszmus felett aratott diadalmis győzelmével kivívta egész Európa népeinek szabadságát.

Beogradban, régi párttagok és újságírók felhasználásával, kémkedést szerveztek.

Lengyelországban a földalatti mozgalmakat támogatják és egyidejűleg a

hellyükbe való beavatkozás elképesztő önkényességét mutató jegyzékekkel igyekeznek nyomást gyakorolni a lengyel tömegekre, a küszöbön álló választásokkal kapcsolatban.

Ausztriában a keresztény-szocialista vezetés úgyszólván angol-amerikai ügynökség a szélsőséges reakció szögkőjében.

Magában **Angliában** Moosley fasizta szervezete szabadon tüntethetnek, szervezkedhetnek és nagygyűléseiket csak a tömeg ellenállása, nem pedig a munkáspárti kormány államhatalmi beavatkozása akadályozza meg.

Ha mindehhez hozzávesszük az **Egyesült Államok** gazdasági és politikai beavatkozását a többi amerikai állam helyükbe, a Kormánytag teljes közölgátatottságát Amerikával szemben az afrikai és ausztráliai gyarmatvilág minden haladást elnyomó erőszakos és faji megkülönböztetésre támaszkodó kizsákmányoló kormányzatát, akkor hozzátétőlegesen teljes képet kapunk arról, hogyan akarja a reakció berendezni a világuralmi rendszerét. Az élen az amerikai monopóliok, az iparbárok és pénzmágnások állnak, akik háborúban felhalmozódott hatalmas tőkék számára piacot keresnek. A piackeresés két irányba halad: az egyik Európa, a másik a gyarmati terjeszkedés.

Európában a központi kérdést jelenleg **Németország** sorsa jelenti. Márciusban tartják Moszkvában a Külügyminiszteri Tanács legközelebbi ülését a német békefeltételek megvitatására. Ezt az ülést egy a külügyminiszterek állandó helyetteséből alakult külön tanács készíti elő, amely 18 érdekelt államot hívott meg, hogy meghallgassa álláspontjukat. Ugyancsak a moszkvai tanácskozások előkészítésére a berlini szövetséges ellenőrző bizottság kidolgozza jelentését arról, milyen eredménnyel és mennyiben hajtották végre az elmúlt másfél év alatt a potsdami határozatokat. A jelentésre azért van szükség, mert a határozatokat nem hajtották végre. A szovjet megszállási övezetben megtörtént a földreform, elkobozták a náci vezérek vagyónát, végrehajtották az államosítást, beszerelték a gyárakat és nagyüzemeket olyan mértékben ahogyan az a német szükségletek fedezésének megfelelő és minden intézkedés megtörtént, hogy a német nép átnevelése a militarista és náci szellem teljes kiirtásával idővel sikerre vezessen. A belső politikai és gazdasági életet az egyesült munkáspártok irányítják és ezek gondoskodnak az átnevelésről is. Ezzel szemben a nyugati övezetekben a földreformot nem hajtották végre, náci vezetők állnak a gyárak, nagyüzemek sőt helyenként a politikai élet élén is, a monopóliokat, trösztöket, konserneket és tőkés szindikátusokat nem osztották fel. Ellenkezőleg ezek amerikai kölcsönt kaptak, a legszorosabb összeköttetésben állnak az amerikai vállalatokkal és tovább folytatják ugyanazt a tevékenységüket, amellyel annakidején Hitler hatalmrasegítették és az egész hitleri háborús gépezetet üzemben tartották. Megtörtént az angol és amerikai övezetek gazdasági egyesítése, ami német vélemények szerint száz évvel visszaveti a német népet és gazdasági életet, egy új tőkés fejlődés alapjait teremti meg, a demokratikus és szocialista fejlődés helyett és az egész terület az angol és amerikai nagyipar gyarmattépe lett.

Természetesen a gyárak beszerelése a hadikárpótlás céljaira szintén nem történt meg. A jóvátételt a nyugati reakció igyekszik megakadályozni, mert ezzel egyrészt a maga céljaira biztosítja az egész német ipart, másrészt arra kényszeríti az újjáépülő országokat, hogy nyugaton vásároljanak nagy árat fizetve és nagy hasznot biztosítva az angol-amerikai monopólistáknak.

A világpolitika jelenlegi fősúlya fokozatosan a gyarmatvilágra terelődik át. Az Amerikában bekövetkezett jelentős változások is ezt mutatják. A legutóbbi választásokon 91 millió szavazó közül mindössze 34 millió szavazott. A reakció minden erejével előmozdította a farmer és munkástömegek tartózkodását a szavazástól és ezzel biztosította a győzelmet a republikánus párt részére.

A győzelem viszont a roosevelti politika teljes leépítését jelenti. Roosevelti a tömegekre támaszkodott és nagyon gyakran hajította végre rendelkezéseit a kongresszus többségének akarata ellenére — a népi tényező segítségével. A változás azonnal kifejezésre jutott, amint a kongresszus összeült, mert már a megnyitó ülésen egész sor olyan törvényjavaslatot terjesztettek elő, amelyekkel a munkásságot fokozatosan kivívott jogától végkép megfosztják. Hatályon kívül helyezik az 1938 óta hozott összes munkásvédelmi törvényeket. Ennek elsősorban anyagi okai vannak, mert a munkaidő megszabásáról szóló törvény alapján a szakszervezetek most a túlórábérék behajtását szorgalmazzák bírósági úton és 6 milliárd dollár megfizetésére akarják kényszeríteni a munkaadókat. A jogfosztások azonban nemcsak alkalmi, hanem állandósított természetűek, mert a nagytőke kapzsisága végsőkéig ki akarja használni a konjunktúrát. Truman elnök üzenete figyelmezteti ugyan a kongresszust, hogy a válság csak akkor elkerülhető, ha mindkét oldalról, tehát a termelők és a dolgozók részéről is mértékletességet tanúsítanak a követelésben és igényekben, a munkásság azonban attól tart, hogy a kongresszus Truman üzenetét egyoldalúan fogja fel és csak a dolgozók igényeinek korlátozását törvényesítik.

A külügyi tárcában is gyökeres változás következett be és az új külügyminiszter Marshall tábornok Amerika távolkeleti szakértője. Mostanáig ő irányította Kína segélyezését és a kínai hadműveleteket a demokratikus törekvések ellen. Kinevezése szintén egyik bizonyítéka, hogy az amerikai nagytőke az imperialista piac kérdés fő súlypontját Távolkeletre helyezte át.

Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogyan alakul a két imperialista törekvés egymáshoz való viszonya a Távolkeleten. Ha Amerika itt akar terjeszkedni ez csak Anglia kárára történhet. Ideiglenesen ugyan történt bizonyos rendezés, méghozzá az egyik legérzékenyebb ponton Iránban. Az iráni petroléumtársaság részvényeinek egy jelentős részét az angol kormány eladta Amerikának. Ezzel Középkeleten annyira megváltozott a viszony, hogy Anglia eddig 96 százalékos befolyása 52 százalékra csökkent, Amerika befolyása elérte a 42 százalékot és egész Középkelet tőkései mindössze 6 százalék érdekeltséget jelentenek. Anglia ezt a megállapodást úgy fogja fel, hogy ez az angol kormány fegyverletétele az amerikai tőke előtt. Másszóval ez csak ideiglenes megoldás.

Ha figyelembe vesszük azt a hatalmas nyomást, amelyet Angliában a tömegek akarata gyakorol a kormány politikájára, akkor világosan látható, hogy az ideiglenes megoldás nagyon rövid életűnek készül és arra alapozódik, hogy Anglia óriási fegyverkezési költségeit egész belső rendszerét egyelőre a négy és fél milliárdos amerikai kölcsönből fedezi, amit sokkal gyorsabb irammal használ fel, mint eredetileg előirányozták. Ugyanakkor Amerikában is erősödik a tömegmozgalom és folyik Henry Wallace vezetésével a harmadik nagypárt megszervezése, tehát egy olyan párt létrehozása, amely az angol-amerikai reakció összefogásával szemben az angol-amerikai tömegek összefogását akarja megszervezni úgy, hogy szorosan összekapcsolódjék egyúttal a Szovjetunióval — a világ minden demokratikus erejével.

Az erőviszonyok lemérése nehéz. Természetes és megállíthatatlan folyamat a demokratikus fejlődés. De mindenesetre még nagy küzdelmet kell vívni, amíg a demokrácia teljes győzelmet arat. A háborús veszély azonban minden uszítás ellenére egyre jobban csökken. Ezért helyezte át Amerika a súlypontot Európából Távolkeletre és ezért érdekes, hogy ugyanakkor, amikor ezzel az át-helyezéssel Amerika az angol gyarmatvilág felé kezdi meg szervezkedését, ugyanakkor amikor az amerikai külpolitika élére a Távolkelet szakértője Marshall tábornok kerül, Montgomery tábornagy Moszkvába látogat el és baráti kapcsolatokat épít ki a szovjet fegyveres erőkhöz.